

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра туристичного та готельно-ресторанного бізнесу

Допущено до захисту
Завідувач кафедри
к.е.н., доцент Давиденко І.В.
“ ____ ” _____ 20 ____ р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття освітнього ступеня магістра
зі спеціальності 242 «Туризм і рекреація»
за освітньою програмою «Управління туристичним та курортним бізнесом»
на тему:
«Шляхи вдосконалення територіального управління розвитком рекреаційно-оздоровчих послуг в умовах повоєнного відновлення»
(на прикладі Южненської міської територіальної громади)

Виконавець

студент 68 групи ФМЕ

Герштман Таль

(прізвище, ім'я, по батькові) /підпис/

Науковий керівник

к.е.н., доцент

(науковий ступінь, вчене звання)

Нездоймінов С.Г.

(прізвище, ім'я, по батькові) /підпис/

Одеса 2024

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. Научково - теоретичні засади управління дестинаціями	6
1.1. Теоретичні підходи до управління сферою рекреаційних послуг дестинацій	6
1.2. Регіональний досвід територіального управління сферою туризму та рекреації	14
РОЗДІЛ 2. Аналіз потенціалу Южненської міської територіальної громади для розвитку рекреаційної діяльності.....	23
2.1. Загальна характеристика потенціалу рекреаційної діяльності Южненської міської територіальної громади	23
2.2. Аналіз господарської діяльності комунального некомерційного підприємства «Спортивно-оздоровчий комплекс «Олімп»	32
2.3. Дослідження стану довкілля та природоохоронної діяльності в міській територіальній громаді	42
РОЗДІЛ 3. Напрями вдосконалення територіального управління розвитком сфери рекреаційно-оздоровчих послуг в умовах повоєнного відновлення	49
3.1. Програмні заходи забезпечення територіального розвитку туризму та рекреаційно – оздоровчих послуг.....	49
3.2. Обґрунтування пропозицій щодо розвитку рекреаційно-оздоровчих послуг КНП «Спортивно-оздоровчий комплекс «Олімп» в умовах повоєнного відновлення.....	58
ВИСНОВКИ	68
Список використаних джерел.....	70

АНОТАЦІЯ

Герштман Т. «Шляхи вдосконалення територіального управління розвитком рекреаційно-оздоровчих послуг в умовах повоєнного відновлення» (на прикладі Южненської міської територіальної громади).

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра зі спеціальності 242 «Туризм і рекреація» за освітньою програмою «Управління туристичним та курортним бізнесом». – Одеський національний економічний університет. – Одеса, 2024.

Кваліфікаційна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел.

У роботі розглядаються науково-теоретичні та практичні підходи щодо вдосконалення територіального управління розвитком рекреаційно-оздоровчих послуг в умовах повоєнного відновлення. Розглянуто регіональний досвід територіального управління сферою туризму та рекреації. Проведено аналіз потенціалу Южненської міської територіальної громади для розвитку рекреаційної діяльності. Запропоновано програмні заходи забезпечення територіального розвитку туризму та рекреаційно – оздоровчих послуг. Розроблено та обґрунтовано пропозиції щодо розвитку рекреаційно-оздоровчих послуг КНП «Спортивно-оздоровчий комплекс «Олімп» в умовах повоєнного відновлення.

Ключові слова: туристична дестинація, територіальна громада, управління розвитком територій, рекреаційні ресурси, спортивно-оздоровчі послуги, рекреаційно-туристичний потенціал, стратегія розвитку громади.

ANNOTATION

Gershtman T. "Ways of improving territorial management of the development of recreation and health services in the conditions of post-war recovery" (on the example of the Yuzhne city territorial community).

Qualification work for obtaining a master's degree in the specialty 242 "Tourism and recreation" under the educational program "Management of tourism and resort business". – Odesa National University of Economics. - Odesa, 2024.

The qualification work consists of an introduction, three sections, conclusions, and a list of used sources. The work examines scientific-theoretical and practical approaches to the improvement of territorial management of the development of recreation and health services in the conditions of post-war reconstruction. The regional experience of territorial management in the field of tourism and recreation is considered. An analysis of the potential of the Yuzhne urban territorial community for the development of recreational activities was carried out. Program measures to ensure the territorial development of tourism and recreational and health services are proposed. Proposals for the development of recreational and health services of the KNP "Sports and health complex "Olympus" in the conditions of post-war recovery have been developed and substantiated.

Keywords: tourist destination, territorial community, territory development management, recreational resources, sports and health services, recreational and tourist potential, community development strategy.

ВСТУП

Актуальність теми. Управління діяльністю суб'єктів туристично-рекреаційного бізнесу DESTINACIЙ є одним із найважливіших напрямів реформи децентралізації влади в Україні та формування заходів щодо подолання негативних економічних наслідків російської війни, відновлення діяльності підприємств сфери туризму. Однією із найбільш актуальних проблем прикладного характеру стає впровадження механізму територіального управління розвитком рекреаційно-оздоровчих послуг в умовах повоєнного відновлення, стандартів якості послуг у рекреаційних закладах щодо забезпечення конкурентоспроможності туристичних територій. В умовах повоєнного розвитку, органам територіального самоврядування необхідно мати дієвий інструментарій для обґрунтування управлінських рішень щодо розробки перспективних планів відновлення та розвитку рекреаційної сфери, що враховує соціально-економічні інтереси громади, місцевих підприємців туристичного та курортного бізнесу.

Важливість та актуальність цього напрямку дослідження викликана необхідністю реалізації заходів Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 05.08.2020 року №695; Стратегії розвитку Одеської області на період 2021-2027 років. Вирішення проблем, щодо розбудови механізму територіального управління в умовах повоєнного відродження туристичної мобільності, розвитку ринку рекреаційно-оздоровчих та туристичних послуг, визначило вибір теми та актуальність кваліфікаційної роботи.

Мета даної роботи – запропонувати шляхи вдосконалення територіального управління розвитком рекреаційно-оздоровчих послуг в умовах повоєнного відновлення.

Об'єктом дослідження є процеси організації управління розвитком рекреаційно-оздоровчих послуг в місцевих територіальних громадах.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних і практичних положень щодо управління розвитком рекреаційно-оздоровчих послуг суб'єктів рекреаційного та курортного бізнесу територій.

Завдання дослідження:

- розглянути теоретичні підходи до управління сферою рекреаційних послуг дестинацій;
- розглянути регіональний досвід територіального управління сферою и туризму та рекреації;
- надати загальну характеристику потенціалу рекреаційної діяльності Южненської міської територіальної громади;
- провести аналіз господарської діяльності комунального некомерційного підприємства «Спортивно-оздоровчий комплекс «Олімп»;
- провести дослідження стану довкілля та природоохоронної діяльності в міської територіальної громаді;
- запропонувати програмні заходи забезпечення територіального розвитку туризму та рекреаційно – оздоровчих послуг;
- обґрунтувати пропозиції щодо розвитку рекреаційно-оздоровчих послуг КНП «Спортивно-оздоровчий комплекс «Олімп» в умовах повоєнного відновлення.

В кваліфікаційній роботі методологічною основою дослідження є комплекс методів наукового пізнання, серед яких аналіз, синтез, систематизації, зіставлення, абстрагування, узагальнення, формалізації, спостереження, статистичний і порівняльно-нормативний методи, методики прогнозування, розрахунків рентабельності інвестицій та обґрунтування проєктів. Для обробки даних були використані комп'ютерні програми Microsoft Office, Excel, Microsoft Word.

Інформаційною базою роботи є державні нормативно-правові акти, інструктивні та методичні матеріали щодо управління туристично – рекреаційною сферою. В ході дослідження використовувалися наукові публікації, офіційні джерела державної служби статистики, інформаційні

ресурси Інтернет - порталів, фінансова звітність КП «Спортивно-оздоровчий комплекс «Олімп».

Публікації та апробація результатів дослідження. Основні результати дослідження за розглянутими проблемами за темою роботи, були представлені у тезах доповіді «Напрями збереження та охорони культурної спадщини України в умовах повоєнного відновлення сфери туризму», «Позиціонування туристичних дестинацій» та надруковано в збірнику матеріалів IV Міжнародної науково-практичної конференції «Туристичний та готельно-ресторанний бізнес: світовий досвід та перспективи розвитку для України», яка відбулася в ОНЕУ (10 квітня 2024 року, м. Одеса).

Практичне значення результатів полягає у можливості їх використання в розробці заходів щодо вдосконалення управління розвитком рекреаційно-оздоровчих послуг в Южненській міській територіальній громаді в умовах повоєнного відновлення.

Структура роботи складається зі вступу, трьох розділів, в кожному з яких висвітлюється тема та завдання даної роботи, висновків, списку використаних джерел та додатків. Кваліфікаційна робота містить 76 сторінок, 22 таблиці, 18 рисунків, список використаних джерел з 57 найменувань.

РОЗДІЛ 1. НАУКОВО - ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ ДЕСТИНАЦІЯМИ

1.1. Теоретичні підходи до управління сферою рекреаційних послуг дестинацій

Законом України «Про туризм», туристична діяльність визнано одним з пріоритетних напрямів розвитку туристичних регіонів, яка створює умови для зайнятості населення та приваблення туристичних потоків. Тому необхідним є посилення державних та регіональних органів влади щодо розробки та реалізації заходів повоєнної відбудови туристично-рекреаційної сфери. Розвиток туризму та рекреації має важливе значення як для України в цілому, такі для територіальних громад регіонів. За роки незалежності в країні була сформована необхідна правова база державного регулювання туристичної діяльності, створено Державне агентство України з туризму та курортів і регіональні управління місцевих органів виконавчої влади, а також розроблені відповідні державні та регіональні стратегії розвитку туризму та курортів.

В процесі повоєнної відбудови економіки необхідно запропонувати механізм взаємодії територіальних громад, підприємств туризму і рекреації щодо модернізації туристичної інфраструктури, регіонального та місцевого державно-приватного партнерства. Територіальний рекреаційно-туристичний комплекс є важливим чинником приваблення міжнародних і внутрішніх туристичних потоків, наповнення місцевих бюджетів. Координація стратегій повоєнного розвитку туризму в територіальних громадах повинна бути спрямовано на співпрацю місцевої влади і підприємців бізнесу у вирішенні локальних завдань інноваційного розвитку мережеских готельних та туристичних підприємств, рекреаційно-оздоровчих закладів.

Сучасна рекреаційна діяльність, в працях дослідників, розглядається як відтворення духовних і фізичних сил людини, що здійснюється шляхом

оздоровчого, спортивного, культурного, анімаційного і пізнавального відпочинку [1].

В Україні державне регулювання галузі спрямовано на підтримку і розвиток внутрішнього і в'їзного туризму, соціального і самодіяльного туризму. Основні напрями державного регулювання туристичної діяльності наведено на рис. 1.1.

Державне регулювання туристичної діяльності

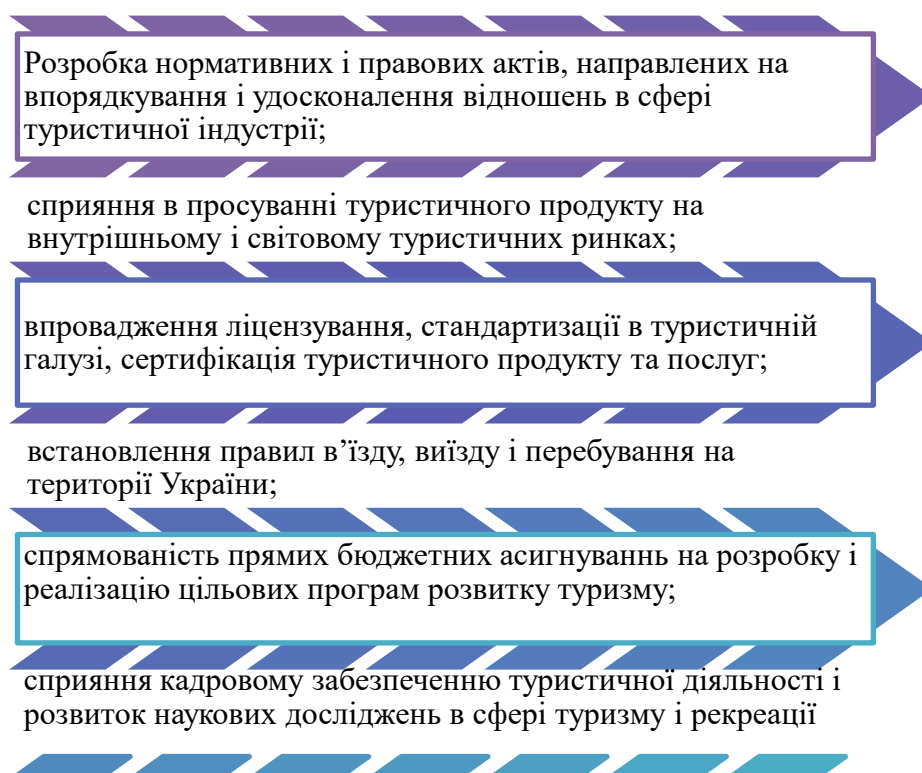

Рис. 1.1. Основні напрями державного регулювання туристичної діяльності в Україні

Складено автором за джерелом [4]

Науковці визначають складові державного механізму розвитку сфери туризму на регіональному рівні:

1. Подолання адміністративних бар'єрів для підприємств та підприємців сфери туризму;
2. Розбудова сучасної туристичної інфраструктури;
3. Регулювання діяльності монополій на регіональному рівні;

4. Формування регіональних і цільових програм розвитку підприємництва і туризму, актуалізація правових актів, що регулюють економічну діяльність в сфері туризму та рекреації;

5. Регулювання ставок місцевих податків і зборів [2].

Дослідник Задворний І.С. звертає увагу на інтегрований підхід до формування і реалізації державної політики у сфері туризму та курортів, який визначається в Стратегії розвитку туризму та курортів на період до 2026 року в Україні [3] та розглядає 3 компонента державної політики у цієї сфері, що наведено на рис. 1.2. На його думку, «територіальна складова займає чільне місце у системі побудови ефективного механізму державної політики у сфері туризму, адже об'єктом такої політики виступає туристично-рекреаційна територія» [4].

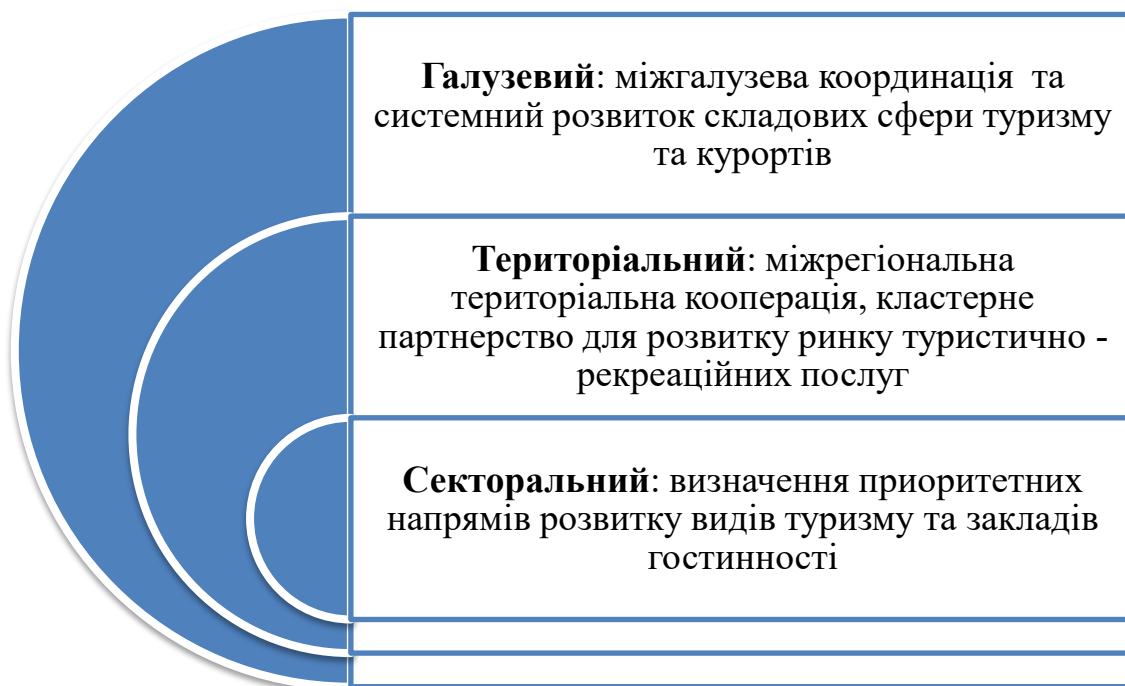

Рис. 1.1. Компоненти державної політики у туристичній сфері України

Складено автором за джерелом [4]

Таким чином, формуються три територіальні рівні інституційного забезпечення державного управління розвитком туризму, а саме: «загальнонаціональний, регіональний та місцевий» [4]. Отже, територіальні громади є складовими елементами системи регіонального управління розвитком сфери туризму та рекреації.

У дисертаційному дослідженні, Г.І. Колєда відмічає проблеми реформування публічного управління сферою туризму на регіональному рівні в умовах децентралізації в Україні та наголошує, що «демократичні перетворення, що відбуваються в країні, процеси здійснення реформи децентралізації потребують нових підходів до публічного управління сферою туризму як на регіональному, так і на місцевому рівні, перш за все на рівні територіальних громад міста, селища, села» [5].

Герасименко В.Г. та Галасюк С.С. обґрунтовують тезу, що структура управління туризмом «охоплює суб'єкти (структури, які наділені повноваженнями ухвалювати управлінські рішення) і об'єкти управління (туристичні ресурси і продукти, ринок туристичних послуг), а також процес, який протікає поміж цими елементами. Сам процес управління обумовлений зміною як умов, так і подій у внутрішньому та зовнішньому середовищі» [6]. Функції органів державного регулювання та управління на макро - та мезо - економічному рівнях, особливості формування моделей державного регулювання у сфері туризму розглядалися в працях Байди Б.Ф. [7; 8]. Науковці Гончарук Н., Колєда Г. провели дослідження системи управління регіональної сферою туризму в умовах децентралізації влади в Україні [9].

На думку Зінченко В. А., Рашковської І. В., «методологічні підходи до формування політики місцевих громад в сфері організації рекреаційно-туристичних послуг мають базуватись: на законодавчих актах держави; на використанні історико-культурних традицій громади; на використанні можливостей природо-географічного і кліматичного характеру; на реалізації інтересів місцевого населення, їх потреб та запитів; на підтриманні екологічної складової реалізації туристичних проектів; на баченні в туризмі покращення економічної складової функціонування громади» [10].

Регіональні підходи до управління сферою рекреаційних послуг DESTINACIЙ, територіальні моделі кластерного розвитку сфери туризму розглядалися в монографіях авторського колективу науковців кафедри туристичного та готельно-ресторанного бізнесу ОНЕУ [11; 12; 13], форми

державно-приватного партнерства територіальних громад і туристичних підприємств: туроператорів та турагентів, закладів гостинності, туристично-інформаційних центрів розглядались у працях С.Г. Нездоймінова [14; 15]. Узагальнюючи наукові підходи, можна виокремити напрями вдосконалення територіального управління розвитком туристично-рекреаційних послуг місцевих громадах:

- 1) наявність відділу туризму та рекреації у виконавчому органі територіальної громади;
- 2) розробка заходів розвитку туристично – рекреаційної сфери в стратегіях розвитку територіальної громади;
- 3) забезпечення функціонування туристично – інформаційного центру як окремого суб'єкта територіальної громади;
- 4) регулювання туристичного збору для власників територіальних закладів гостинності та домогосподарств, які розміщують туристів.

Звернемо увагу, що військові дії в країні, руйнування інфраструктури та кризові явища у соціально-економічній сфері вплинуло на бюджетні надходження від діяльності суб'єктів туризму та рекреації. Але як свідчать дані моніторингу Державного агентства розвитку туризму в 2023 році, туристичний сектор України за збором податків вийшов на довоєнний рівень.

Суб'єктами туристичного бізнесу внесено до державного бюджету в 2023 році платежів на 32% більше в порівнянні з 2022 р. Спостерігається негативна динаміка, щодо кількості суб'єктів оподаткування у 2023 році в порівнянні з 2022 роком, які зменшились на 9%. Кількість юридичних осіб зменшилась на 22%, а фізичних – на 5%.

Загальне скорочення в порівнянні з 2021 роком склало 25%, кількість юридичних осіб зменшилася на 33%, а фізичних – на 22%. За даними моніторингу встановлено, що найбільша частка надходжень до держбюджету за минулий рік надійшла від закладів готельного господарства – 64 % (або – 1 млрд 303 млн 623 тис. грн). Ця сума більша майже вдвічі в порівнянні з платежами до бюджету в 2022 році (898 млн 381 тис. грн) і майже дорівнює

видаткам які були сплачена готелями у 2021 році (1 млрд 288 млн 616 тис. грн). Податкові надходження від діяльності туристичних операторів у 2023 році в порівнянні з 2022 роком зросли майже на чверть – 205 млн 828 тис. грн проти 167 млн 858 тис. грн.

У сфері діяльності туристичних баз та дитячих таборів відпочинку спостерігається незначний приріст податків, вони перерахували до бюджету у 2023 р. - 145,868 млн грн. податку проти 141,164 млн за 2022 рік.

У 2021 році закладами готельного господарства було сплачено 328, 215 млн грн. Є позитивна динаміка сплачених податків від діяльності кемпінгів та стоянок для житлових автофургонів, їх обсяг в порівнянні з 2022 роком виріс майже удвічі, склавши 2,914 млн грн проти 1,590 млн грн. В порівнянні з 2021 роком, податки від діяльності цих суб'єктів господарювання зросли майже на чверть – 2,374 млн грн. (див. рис. 1.3) [16].

ПОДАТКИ ЗА 2023 РІК

ДАРТ

Рис. 1.3. Моніторинг податкових надходжень за видами діяльності у туристичної галузі за 2021 - 2023 роки

Джерело: наведено автором за [16]

Динаміка наведених даних свідчить у 2023 році сектор туризму та рекреації в державі продовжує господарську діяльність в DESTINAЦІЯХ, які менш постраждали від військових дій. Відзначмо, що для розвитку

рекреаційного потенціалу території важливим є дослідження стану закладів розміщення, що є одним із джерел інформації щодо динаміки туристичних потоків, кількості розміщених, у тому числі іноземців, кількість ночівель, проведених гостями в цих закладах, та середня тривалість перебування у них.

До основних нормативно-правових документів, що регулюють надання рекреаційних послуг закладами гостинності територіальних громад, треба визначити Державний стандарт України 4268:2003 «Засоби розміщування», який встановлює класифікацію засобів розміщування, загальні вимоги до їх функціонування та надання послуг.

Також, треба відзначити Закон № 1441-IX від 29 квітня 2021 року «Про внесення змін до Закону України «Про туризм», який розширив коло суб'єктів рекреаційної діяльності та надає підґрунтя місцевим громадам щодо розвитку інфраструктури розміщення туристів та розвитку внутрішнього туризму.

Дослідження даних статистики вказує, що з 2010 по 2020 рр. кількість підприємств сфери готельних послуг України збільшилась на 32 % і становить 11698 об'єктів [17]. Частка засобів розміщення за типами у структурі рекреаційних закладів наведено на рис. 1.4.

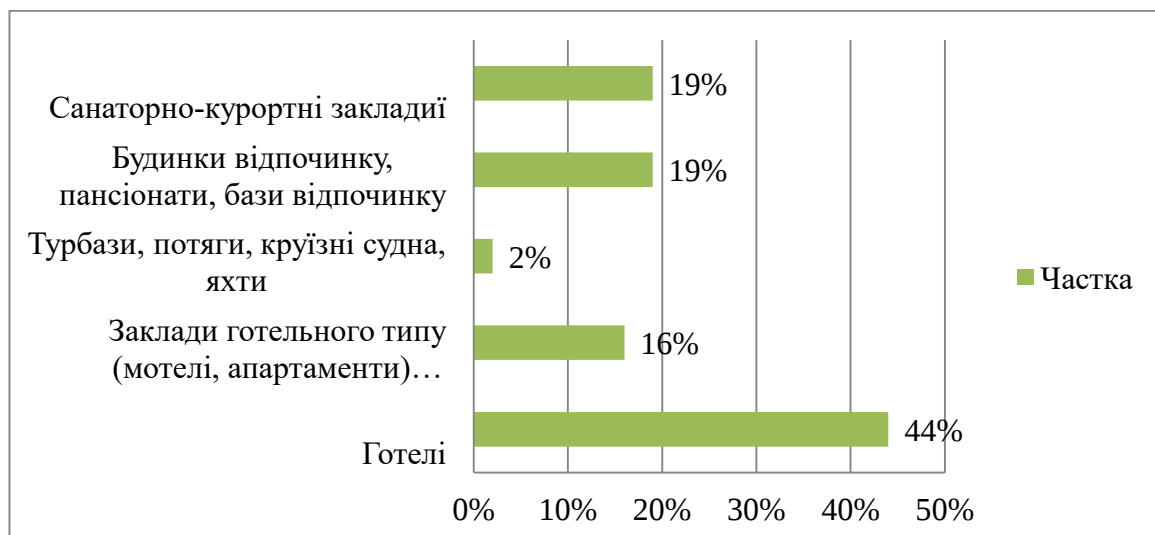

Рис. 1.4. Частка засобів розміщення за типами у структурі рекреаційних закладів України станом на 01.01. 2021 р.

Джерело: складено автором за [17]

Як бачимо з рис. 1.4, у структурі закладів розміщення ледь частка припадає на готелі та спеціалізовані рекреаційні заклади розміщення. Для проведення подальшого дослідження в роботі, важливим є визначення потенціалу Одеського регіонального ринку рекреаційних послуг. Динаміка розвитку рекреаційних засобів розміщування в Одеському регіоні, нами наведено за 2016-2020 роки у табл. 1.1.

Таблиця 1.1

Динаміка розвитку рекреаційних закладів сфери гостинності в Одеському регіоні за 2016-2020 роки

Рік	Заклади сфери розміщування, од	Кількість місць у колективних засобах розміщування, од	Кількість осіб, що перебували у колективних засобах розміщування
2016	583	56716	514564
2017	529	53188	478104
2018	177	23427	289913
2019	187	26151	306474
2020	147	21707	138618
2020 до 2016 (+,-)	- 436	- 35009	- 375946

Джерело: складено автором за [18]

Аналіз структури колективних засобів розміщування в Одеському регіоні за 5 років, доводить про зменшення потенціалу рекреаційних закладів готельного типу майже у 4 разів, а кількість осіб, що перебували у цих закладах зменшилась майже у 3,5 рази відповідно.

Ми погоджуємося з думками науковців щодо необхідності адаптації вітчизняного туристичного законодавства та державно-управлінської діяльності територіальних громад до стандартів ЄС [19: 20; 21]. У той же час звертаємо увагу на необхідність розробки державної методики та планів туристичного спостереження в регіонах, доцільним є розроблення методики статистичного спостереження у сфері сільського зеленого туризму регіонів.

1.2. Регіональний досвід територіального управління розвитком сфери туризму та рекреації

В науковій літературі розглядається досвід регіонального управління, місцевого управління сферою рекреаційно-оздоровчих послуг. Так, інституційні, фінансові та прикладні аспекти управління місцевим розвитком громади розглядалися в монографії Ю. М. Петрушенко, В. Т. Венцель, А. В. Височиної [22], заходи управління сферою туризму в умовах децентралізації влади були досліджено в наукових роботах А. М. Іванова, Н. Є. Кудли, Я. А. Шевцова [23; 24; 25].

Сучасним проблемам управління розвитком туризму в громадах Хмельницької області присвячено дослідження С. Задворного [4]. Тенденції сервісного управління підприємствами санаторно-курортного комплексу дестинацій, розвиток рекреаційно-оздоровчих послуг досліджено в роботах науковців ОНЕУ: І. В. Давиденко, Н. В. Нечевой, В. Г. Герасименко, В. Я. Павлоцького, С. С. Галасюк [26; 27; 28]. В той же час, досвід діяльності територіальних громад в розвитку цієї сфери розглядається недостатньо.

Аналіз публікацій, дозволяє звернути увагу на позицію М. Олеськів, голови Державного агентства розвитку туризму України. Вона підкреслює, що туризм має стати одним із драйверів розвитку територіальних громад.

Туристичні локації, національні парки та заповідники, музеї, що територіально розташовані у громадах не є стратегічними державними об'єктами, то їх потрібно передавати громадам і надавати субвенції на їхній розвиток [10],

У липні 2022 року Верховна Рада України ухвалила важливі зміни до закону «Про засади ДРП», якими визначено трирівневу систему планування регіонального розвитку (державна, регіональна та місцева стратегії розвитку), засади політики відновлення уражених територій, а також функціональні 4 типи територій з метою запровадження спеціальних державних інструментів їх розвитку:

- 1) території відновлення;
- 2) регіональні полюси зростання;
- 3) території з особливими умовами для розвитку;
- 4) території сталого розвитку.

Згідно вимогам Закону повинні бути розроблені, взаємоузгоджені та пов'язані з відповідними джерелами фінансування стратегії місцевого розвитку та інші соціально – економічні програми регіональних територіальних громад [35].

В той же час треба відзначити, що 91% громад в регіонах України охоплені процесом стратегічного планування розвитком (рис. 1.5).

Рис. 1.5. Стан розробки стратегічних документів у територіальних громадах регіонів України на 01.01. 2024 р.

Джерело: наведено автором за [36]

Як свідчать дані моніторингу Інституту громадянського суспільства, стратегічні документи розвитку затверджено в 56% територіальних громадах від загальної кількості в Україні [36].

Розглянемо основні рівні реалізації державної політики регулювання та розвитку регіонального туризму. Регіональні програми розвитку туризму розробляють та контролюють їх бюджетне фінансування обласні і районні ради. Сільські, селищні, міські ради відповідно до їх повноважень затверджують місцеві програми розвитку туризму, визначають бюджет для їх виконання, приймають заходи для стимулювання діяльності суб'єктів туристичного та рекреаційного бізнесу. Місцеві державні адміністрації здійснюють виконавчі та організаційно-розпорядчі функції організації і розвитку сфери туризму. Розробляють проекти регіональних програм та подають для затвердження обласним і районним радам. Формують програми розвитку подієвого туризму, маркетингових заходів у громаді та сприяють розбудові місцевої туристичної інфраструктури, заходи охорони природно-туристичних ресурсів. Місцеві виконкоми здійснюють маркетинг територій та аналіз ресурсного потенціалу туристичних послуг у межах адміністративно-територіальних одиниць, проводять акредитацію фахівців туристичного супроводу. А також приймають рішення щодо засновництва комунальних підприємств туристично-рекреаційної сфери, туристично-інформаційні центри.

Науковці звертають увагу, що в «умовах регіонального розвитку територій в основі формування механізму державного управління туристичним сектором є регіональна туристична політика, яку трактують як практичну діяльність відповідних державних інституцій у тісній співпраці та взаємодії з підприємницькими, науковими, освітніми та громадськими структурами щодо використання методів державного управління з метою досягнення визначених стратегічних завдань розвитку регіону» [34, с. 27].

Для позитивного впливу туризму на загальний соціально-економічний розвиток території, «регіональна туристична політика повинна реалізовуватись згідно із визначеними принципами, серед яких принципи ієрархічності, синхронізації, відповідності, раціонального поєднання

економічних та соціальних критеріїв, об'єктивності, забезпечення внутрішньої та зовнішньої конвертованості туристичних послуг» [34, с. 28].

Пріоритетність туристичного сектору у соціально-економічному розвитку територіальних громад вимагає розробки, прийняття і реалізації програм розвитку туризму в громаді, що можна простежити на прикладі територіальних громад Хмельницької області, де управління розробкою програм розвитку туризму та рекреації здійснювалась на засадах програмно-цільового підходу. Органи місцевого самоврядування визначили основні проблеми і завдання з розвитку туристичного сектору шляхом реалізації переліку заходів у визначені строки із залученням потенціалу територіальних ресурсів. Основна мета місцевих програм – це створення територіального якісного туристичного продукту та забезпечення сталого розвитку туризму на території громади.

В Хмельницької області було утворено 54 ОТГ на протязі 2015–2020 років. Станом на 2022 рік в області розроблено та реалізуються Програми розвитку туризму у 11 територіальних громадах, де туристично-рекреаційна діяльність зазначено в пріоритетах. Інформаційно-консультативну підтримку розвитку туризму забезпечують туристично-інформаційні центри, які надають інформацію відвідувачам про туристичні локації територіальної громади, туристичні та екскурсійні маршрути, заклади гостинності, транспортне обслуговування та події.

В територіальних громадах області наразі функціонує 7 туристично-інформаційні центрів, серед них лише 2 – міські у Хмельницькому та Кам'янці-Подільському [4]. В усіх територіальних громадах Хмельницької області встановлено ставка туристичного збору, які на думку дослідників повинні відповідати рівню розвитку закладів гостинності та інтенсивності туристичних потоків в громаді, а самі надходження направлятися на розбудову туристично-рекреаційної інфраструктури громади.

Науковці визначають, що в умовах децентралізації «зміна форм фінансового забезпечення соціально-економічного розвитку територіальної

громади детермінується процесом подолання суперечностей та узгодженням інтересів між суб'єктами управління фінансами громади [22, с. 17].

Досвід наукового супроводу Стратегії економічного і соціального розвитку Лиманської територіальної громади Одеського регіону, дозволив розробити SWOT-аналіз громади та запропонувати «Дерево цілей» реалізації Стратегії у повоєнний час. Розвитку рекреаційної діяльності буде сприяти відкриття «Лиманського спортклубу фізичної підготовки», проведення заходів подієвого туризму. Заплановано розробка проекту спеціалізованого закладу гостинності для молоді та їх батьків, запрошених для участі у спортивно-культурних заходах Центру розвитку молоді територіальної громади. Науковці пропонують формування партисипативної частки бюджету розвитку громади, питомою вагою не менше 15 відсотків загального бюджету, що допоможе збільшити надходження місцевого бюджету [29, с.78].

В рамках реалізації заходів Програми розвитку туризму щодо наповнення місцевого бюджету у Роздільнянській ОТГ, наприклад, передбачено формування реєстру засобів розміщення гостей міста у приватному секторі домогосподарств. В громаді розроблено заходи перетворення слабких місць діяльності в конкурентні переваги. Інноваційний сценарій є перспективним для реалізації Стратегії розвитку Роздільнянської ОТГ до 2025 року за рахунок економічній спеціалізації території та просуванню місцевих товарів та послуг на вітчизняні, регіональні та європейські ринки [30, с.65]. Але це буде можливим в умовах повоєнного відновлення з актуалізацією стратегічних цілей.

Важним аспектом розвитку рекреаційних послуг, як свідчить міжнародний досвід управління рекреаційними територіями, є зонування дестинації, яке застосовується в країнах ЄС. Так для кожної місцевої спільноти або території зонінгу встановлені дозволені способи використання рекреаційних територій; розмір будівлі колективного або індивідуального

закладу розміщення туристів. який затверджує виконавчий орган місцевого самоврядування [31].

Науковець Слюсарчук О.П. наголошує, що функціональне зонування рекреаційних територій необхідне для оцінки потенціалу рекреаційної діяльності та ефективного управління DESTИНАЦІЯМИ, спеціалізації території для різних видів рекреаційних послуг. Дослідником визначається «локальний рекреаційно-оздоровчий комплекс» як частина економіки регіону, що пов'язано з використанням територіальних особливостей для оздоровлення людини, відпочинку та лікування з метою відновлення її життєвих сил [32].

Одним з напрямів територіального розвитку рекреаційних послуг може бути механізм кластерного партнерства в сфері сільського туризму. В умовах війни переважна більшість територіальних громад України опинились у скрутному стані, через брак власних коштів, руйнування інфраструктури. Савранська територіальна громада Подільського району Одеської області менш відчула наслідки військових дій. Тому значна частина її природно-рекреаційного та туристичного потенціалу може бути використано для приваблення туристів, розвитку послуг екологічного та сільського туризму в умовах повоєнної відбудови. Відсутність власних бюджетних коштів стимулювало створення нових робочих місць у Савранській територіальній громаді. Були сформовані цільові заходи, спрямовані на розвиток підприємництва у сфері зеленого туризму.

Етнографічні чинники та самобутність населення громади надають повштух для відродження традиційної культури: аматорського мистецтва, гончарства, промислів. Етнографічні ресурси громади, поряд із природно-рекреаційним потенціалом є фактором приваблення туристів. У громаді склалися передумови кластерного розвитку, заходи якого покладено у територіальну програму розвитку туризму в громаді [33, с. 126].

Аналіз досвіду регіонального управління доводить, що в сучасному світі територіальний туристичний кластер розглядається як форма співпраці місцевих органів територіальної державної влади, громадських, наукових,

освітніх та приватних господарських структур, що дає змогу підвищити ефективність функціонування механізму управління туристичною сферою дестинації. Стратегічні пріоритети розвитку туристичного кластеру базуються на міжгалузевому співробітництві учасників, фінансово-економічних методах управління, контролю за охороною природно-рекреаційних об'єктів. Узагальнюючі наукові розробки, регіональний досвід кластерного розвитку туризму, можемо запропонувати блок - схему діяльності територіального туристично-рекреаційного кластеру, що наведено на рис. 1.6. Організація управління кластером повинна передбачати реалізацію заходів територіального розвитку рекреаційних послуг, сталого розвитку туризму, які повинні бути адаптовано до повоєнного відновлення сфери туризму та рекреації.

Рис. 1.6. Блок - схема функціонального забезпечення діяльності територіального туристично-рекреаційного кластеру

Джерело: складено автором

Проведені дослідження кластерного досвіду розвитку агро-рекреаційних послуг територіальних громад Вінницького регіону, де зосереджено аграрне виробництво яблук показує, що на території Барської та Северинівської об'єднаних територіальних громад, вирішили впроваджувати кластерний проєкт «Яблуневий шлях» спільно з партнером ГО «Подільська агенція регіонального розвитку».

Агротуристичний кластер «Яблуневий шлях» формувався за підтримки програми «Заходи щодо економічного зростання» ЄС в рамках Східного партнерства. Заходи реалізації проєкту спрямовано на просування регіонального бренду «Подільське яблуко» за допомогою учасників агротуристичного кластеру «Яблуневий шлях» [37].

Маємо позитивний досвід підтримки депутатами Верховної Ради України кластерного територіального партнерства щодо формування Подільсько-Буковинського туристичного кластеру, який об'єднає Кам'янець-Подільську, Китайгородську, Староушицьку та Хотинську громади. Розвиток кластерного партнерства забезпечує посилення міжмуніципальної співпраці у туристично-рекреаційній сфері, спільний маркетинг території, створення туристичних продуктів, залучення інвестицій [37, с. 229].

«Всеукраїнською Федерацією роботодавців України у сфері туризму» в 2018 році було започатковано проєкт «Туристичні кластери 300+», який передбачає розвиток внутрішнього туризму та економіки регіонів України на принципах ефективної соціальної взаємодії. У 2020 році до кластерної ініціативи приєднався «Туристичний кластер Трускавець», територіальні громади міст Вишгород Київської області, Менського і Новгород-Сіверського районів Чернігівської області.

Отже, досвід територіального управління на засадах кластерного партнерства доводить, що туристичний кластер об'єднує економічні інтереси суб'єктів туристичного бізнесу, закладів рекреаційних послуг громади та має перспективи подальшого розвитку в умовах повоєнного відновлення.

Висновки до I розділу. Розглянувши науково-теоретичні засади управління дестинаціями визначено, що наукові підходи до формування політики місцевих громад в сфері організації рекреаційно-туристичних послуг мають базуватись на законодавчих актах держави, використанні історико-культурних традицій громади, рекреаційного потенціалу території. Досвід регіонального управління та формування туристичної політики свідчить про необхідність актуалізації місцевих стратегій з урахуванням принципів ієрархічності, синхронізації, відповідності, раціонального використання природного потенціалу для забезпечення розвитку діяльності суб'єктів туристичного бізнесу. Одним із напрямів територіального управління розвитком туристично-рекреаційних послуг може бути впровадження механізму кластерного партнерства.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ПОТЕНЦІАЛУ ЮЖНЕНСЬКОЇ МІСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ ДЛЯ РОЗВИТКУ РЕКРЕАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

2.1. Загальна характеристика потенціалу рекреаційної діяльності Южненської міської територіальної громади

На підставі розпорядження Кабінету Міністрів України від 12 червня 2020 р. №720-р. щодо реформи місцевого самоврядування, місто Южне стало центром об'єднаної територіальної громади – Южненської міської територіальної громади, до складу якої увійшли населені пункти: селище міського типу Нові Білярі, села Білярі, Булдинка, Григорівка, Сичавка та Кошари.

У зв'язку з завершенням строку дії Стратегії економічного і соціального розвитку міста Южного до 2020 року, затвердженої рішенням Южненської міської ради від 22.12.2015 року №51-VII, була розроблена Стратегія сталого розвитку Южненської міської територіальної громади до 2030 року.

За географією розміщення, Южненська міська територіальна громада Одеського району Одеської області знаходиться на північно - західному узбережжі Чорного моря. Южненська громада знаходиться від обласного центру – міста Одеса на відстані 35 км, від столиці України – міста Києва - 517 км, від міста Миколаєва – 80 км. Громада налічує 36 тисяч громадян. Територія Южненської ТГ займає площу 108,4 кв. км. Відстань території населених пунктів Южненської територіальної громади від адміністративного центру: смт. Нові Білярі – 14,5 км, с. Білярі – 13,5 км, с. Булдинка – 13 км, с. Григорівка – 17,2 км, с. Кошари – 9,8 км, с. Сичавка – 2,9 км (див. рис. 2.1).

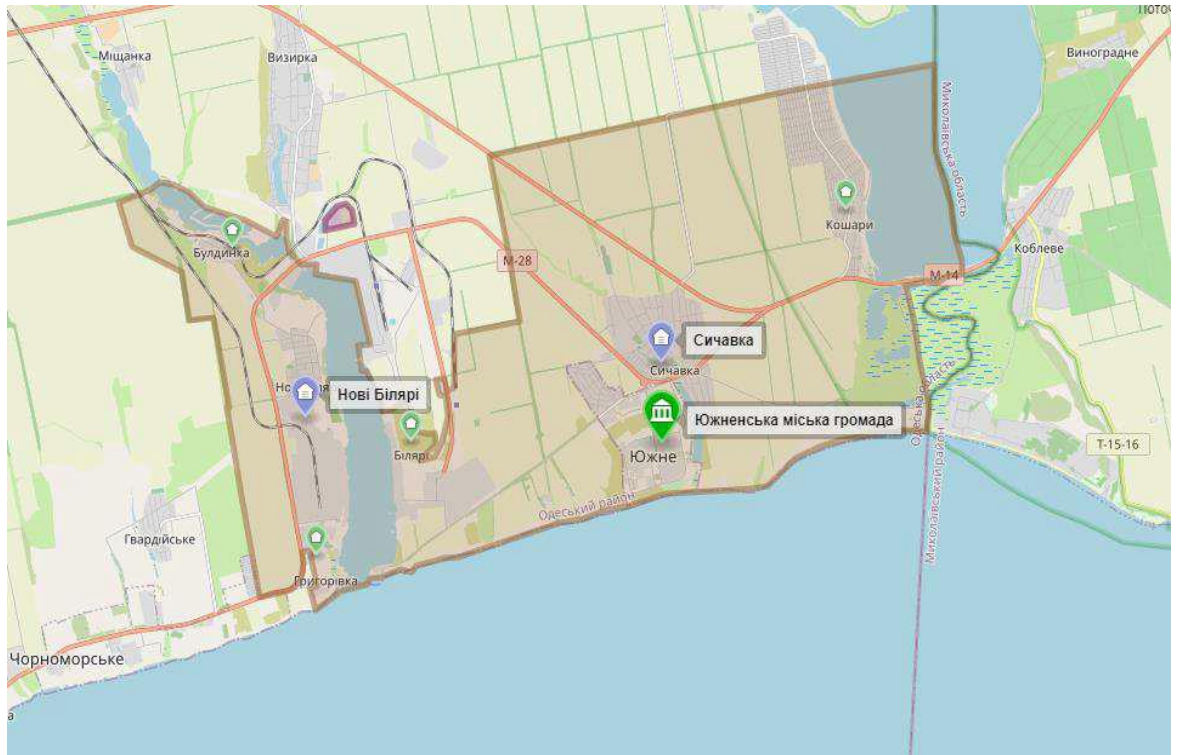

Рис. 2.1. Юженська міська територіальна громада на карті узбережжя
Чорного моря

Джерело: наведено автором за [38]

В географічному відношенні щодо розвитку рекреаційної діяльності, Юженська міська територіальна громада розташовано на причорноморській рівнині. Територія громади належить до Чорноморської області помірного поясу. Клімат помірно континентальний з посушливим літом та м'якою, малосніжною зимою.

Розглядаючи демографічний стан населення громади, звернемо увагу на індекс загального збільшення чисельності населення міста Южного, який за п'ять років становить 1,7%. У той же час, спостерігається тенденції зменшення чисельності населення в Одеській області та Україні.

В Одеському регіоні, індекс загальної зміни чисельності населення за попередні п'ять років зменшився на 0,5%, а в цілому по Україні - зменшився на 2,0%. У таблиці 2.1. наведено порівняння територіальних та кількісних показників населення Юженської міської територіальної громади в розрізі України та Одеської області.

Таблиця 2.1

Стан Южненської міської громади в розрізі України за територіальними та кількісними показниками населення станом на 2022 р.

Україна, територіальні громади	Площа, км ²	Площа громади у % до загальної площі області/країни	Населення, тис. осіб	Населення громади у % до загального населення області/країни	Щільність населення
Южненська ТГ	108,4		36,0		312,0
Одеський район	3935,2	2,75	1382,5	2,55	351,3
Одеська область	33310	0,33	2377,2	1,48	71,5
Україна	603500	0,02	41902,4	0,08	69,4

Джерело: складено автором за [38]

За даними міського виконавчого комітету у місті Южне спостерігався природний приріст населення у 2015-2020 роки. Кількість народжених перевищувала кількість померлих кожного року, за винятком 2020 року, коли народжених менше на 73 особи.

За гендерним складом у структурі населення міста, жінок на 8 відсоткових пунктів більше, ніж чоловіків. Питома вага чисельності постійного населення міста Южного у 2020 році становить: жіночої статі – 54%, чоловічої – 46%, як і по Україні. За розподілом мешканців міста найбільшу частку – 68% займає працездатне населення, віком 15-64 років.. Наприклад, частка населення працездатного віку в Одеському регіоні становить 67%, а по Україні 67,6% [38].

Загальні тенденції зміни зайнятості за кількістю найманих працівників на підприємствах громади за 2017 – 2020 роки, в порівнянні з аналогічним показником по Одеському регіону наведено у таблиці 2.2.

Таблиця 2.2

Показники середньої кількості найманих працівників у м. Южне та
Одеському регіоні за 2017 – 2020 роки, осіб

Територіальна одиниця	2017	2018	2019	2020
Місто Южне	10823	11592	10787	11514
Одеська область	424987	421504	412105	402968

Джерело: складено автором за [38]

Як бачимо з табл. 2.2 у 2017 році показник зайнятості по місту дорівнює 10,8 тисячі працівників, а в цілому по регіону складав – 425,0 тисяч працівників, то у 2020 році середньорічна кількість найманих працівників у місті зросла на 6,4%, а в регіоні зменшилася на 5,2%. Кількість зайнятих працівників на підприємствах Южненської міської громади за видами економічної діяльності за 2020 рік наведено у табл. 2.3.

Таблиця 2.3

Кількість зайнятих працівників міської громади за видами економічної
діяльності станом за 01.01. 2021 року

	Види економічної діяльності	Кількість зайнятих працівників, осіб
1	Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство	129
2	Промисловість	4644
3	Транспорт, складське господарство	3801
4	Будівництво	266
5	Оптова та роздрібна торгівля	277
6	Міське самоврядування	169
7	Освіта	773
8	Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	368
9	Культура	180
10	Інші види діяльності, у т.ч. заклади розміщення та рекреації	2709

Джерело: складено автором за [38]

Як свідчать дані таблиці 2.3, за іншими видами діяльності, у т.ч. в закладах розміщення та рекреації працює 2709 осіб, або 58,3% від зайнятих у галузях промисловості.

Для забезпечення транспортного обслуговування туристів та рекреантів в громаді загальна протяжність вулично-дорожньої мережі м. Южного складає 23,97 км, велосипедних доріжок з твердим покриттям - 4 км. Кількість паркувальних місць на спеціально відведених майданчиках – 180.

Інфраструктурні об'єкти рекреаційного та культурного профілю представлено 3 будинками культури, 3 бібліотеками, музеєм та художньою галереєю, дитячою школою мистецтв. Послуги населенню та туристам надає комунальний заклад «Міський палац культури "Дружба", який розрахований на 1000 місць, будинок культури у с. Сичавка, який розрахований на 300 місць [38].

Значний екскурсійний потенціал зосереджено у фондах музею м. Южного, який нараховує 6878 експонатів. У 2020 році проведено 304 екскурсії, які відвідали 2969 осіб. Фонд художньої галереї складає 86 картин, за рахунок проведення виставок, екскурсанти ознайомились з 971 експонатами. Традиційно у музеї відбуваються виставки живопису, графіки, батику та гобелену, фотографії та декоративного розпису митців Южного, виставки дитячого малюнку, майстер-класи. Кількість відвідувачів за 2020 рік склала 4252 особи.

Розглянемо стан підприємницької активності міської громади. Так станом на 01.01.2021 року кількість зареєстрованих фізичних осіб-підприємців на території громади складало – 1198 осіб, господарську діяльність здійснюють 199 об'єктів торгівлі, 43 об'єкти ресторанного господарства, 141 об'єкт побутового обслуговування, 12 об'єктів із реалізації лікарських засобів, 3 АЗС. Мешканцям та гостям міста послуги надають 3 ринки. Територіальний розподіл торгівельних об'єктів громади наведено у таблиці 2.4.

Таблиця 2.4

Розподіл торгівельних об'єктів Южненської міської громади станом за 01.01.
2021 року, од.

	Сфера споживання	м. Южне	сmt. Нові Біляри	с. Кошари	с. Сичавка
1	Об'єкти сфери торгівлі	180	5	2	12
2	Об'єкти сфери надання побутових послуг	140	1	-	-
3	Об'єкти сфери громадського харчування	42	-	-	1
4	Ринки	3	-	-	-

Джерело: складено автором за [38]

За даними таблиці 2.4 можемо спостерігати, що основна сфера ресторанного сервісу громади зосереджено у м. Южне.

Далі проаналізуємо показники розвитку готельного господарства громади за 2016 - 2020 роки, які наведено в табл. 2.5.

Таблиця 2.5

Динаміка обслуговуваних туристів підприємствами готельного господарства
Южненської міської громади за 2016 – 2020 роки

	Показники	2016	2017	2018	2019	2020	2020 до 2016, п. в.
1	Кількість суб'єктів готельного господарства, од.	8	8	8	10	10	125
2	Кількість обслуговуваних туристів, тис. осіб	-	5,3	6,4	4,8	5,2	0,98

Джерело: складено автором за [38]

За даними таблиці 2.5 спостерігається позитивна динаміка щодо кількості закладів розміщення туристів та приріст їх кількості у 2019 - 2020

роках на 2 одиниці у місті Южне. На таблиці 2.6 подано дані щодо потенціалу закладів розміщення за місткістю та територіальним розподілом, станом на 01.01.2024 року.

Таблиця 2.6

Потенціал закладів розміщення на території громади міста Южне за місткістю та територіальним розподілом станом на 01.01.2024 року

	Заклад розміщення	Місце та адреса розташування	Кількість ліжок - місць, од
1	Санаторій-профілакторій "Портовик"	м. Южне, вулиця Приморська, 1	100
2	Готель "Елада"	м. Южне, площа Перемоги, 2	86
3	Готель "Привал странника"	м. Южне, Старомиколаївське шосе, 2	42
4	Готельно-ресторанний комплекс "Апельсин"	м. Южне, вулиця Комунальна, 3А/2	38
5	Готель "Well - hotel"	м. Южне, вулиця Приморська, 11А	23
6	Хостел ПП "Смайл сервіс"	м. Южне, вулиця Т.Г.Шевченка, 7Г	54
7	Ресторанно-готельний комплекс «Мисливський будинок»	м. Южне, проспект Миру, 17Г	45
8	Міні-готель «Вілла Марія»	м. Южне, Приморський парк	8
9	База відпочинку "Лагуна" ДП "Морський торговельний порт "Южний"	м. Южне, Берегова, 11	100
10	Готельно-житловий комплекс	м. Южне, Приморський парк	120
	Всього		530

Джерело: складено автором за [38]

За підсумками 2020 року закладами розміщення надано послуг за кількістю осіб:

- санаторієм-профілакторієм «Портовик» морського торговельного порту Южний – 355, в т.ч. іноземцям – 17;
- готелем “Елада” АТ “Одеський припортовий завод” – 4300 , в т.ч. іноземців – 977;
- готельним комплексом "Апельсин"– 238;
- готельним комплексом "Мисливський будинок"– 36;
- готельно-житловим комплексом – 252 особи.

Туристи прибували до міста із країн: Республіка Молдова, Республіка Білорусь, Латвія, Німеччина, Грецька республіка, США, Китайська народна республіка, Південна Корея, Хорватія, Росія, Філіппіни.

Вплив на довкілля міста мають розташуванні підприємства хімічної галузі, які витримують вимоги екологічних стандартів. Одеський припортовий завод – це єдиний технологічний комплекс з виробництва і перевантаження хімічної продукції, який від початку проектувався і будувався з урахуванням його підвищеної техногенної і екологічної небезпеки. Стан екологічної безпеки підтримується за рахунок високого рівня автоматизації процесів виробництва [38].

Южненська міська громада має потужний рекреаційний та інфраструктурний потенціал розвитку спортивно-оздоровчої рекреації та спортивного туризму, послуги мешканцям надають 19 спортивних клубів та 2 спортивно-оздоровчих комплекси, 4 стадіони, 2 водноспортивні бази, 3 тенісних корти. У 2019 році створено міський центр здоров'я населення «Спорт для всіх», який передбачає понад 50 фізкультурно-масових заходів, які проводяться серед населення регіону.

За даними місцевого самоврядування заклади громади пропонують заняття з 28 видів спорту. Наприклад, серед найпопулярніших видів спорту: гандбол, баскетбол, футбол, волейбол, веслування на байдарках та каное, легка атлетика, вітрильний спорт, кікбоксинг, карате, шахи, вільна боротьба, туристичне спортивне орієнтування на місцевості. Основні заклади рекреаційно-спортивної спеціалізації згруповано у таблиці 2.7.

Таблиця 2.7

Спортивно-рекреаційні та спортивно-оздоровчі заклади та споруди
Южненської міської громади станом за 01.01. 2024 року

	Заклади спортивно-рекреаційної та спортивно-оздоровчої спеціалізації	Кількість, одиниць
1	Стадіони	4
2	Спортивно-оздоровчий комплекс «Олімп»	1
3	Оздоровчо-спортивний комплекс "Портовик"	1
4	Спортивні клуби	18
5	Водноспортивна база	2
6	Спортивні споруди, всього	60
	Всього	86

Джерело: складено автором за [38]

На території спортивно-оздоровчого комплексу «Олімп» знаходиться готель «Еллада», що складається з корпусу із оснащеними кімнатами на 2, 3 та 4 особи, які одночасно можуть надати рекреаційні послуги 83 споживачам та у теперішній час здається в оренду.

Комплекс «Олімп» – одне з найкращих і найсучасніших спортивних споруд України. Загальна площа спорткомплексу 12 тис. кв. м. На цьому унікальному за архітектурою і соціальним значенням об’єкті було спроектовано і встановлено цілий комплекс спеціалізованих інженерних рішень. А саме, автоматична система контролю і продажу квитків, студія телетрансляцій. Зал може прийняти до 2 тисяч глядачів. Споруда комплексу «Олімп» є відомим спортивною ареною у Європі [39].

Отже розглянувши потенціал Южненської міської територіальної громади щодо розвитку рекреаційної діяльності у період повоєнного відновлення, можна зробити такі висновки. Громада має доступ до рекреаційних ресурсів узбережжя Чорного моря, що забезпечує оздоровлення мешканців та туристів, стимулює розвиток підприємництва в сфері курортно - оздоровчих та туристичних послуг.

Чорноморське узбережжя Южненської міської територіальної громади генерує унікальний потенціал рекреаційних ресурсів. Прибережна захисна смуга та водоохоронна зона Чорного моря - це практично суцільна смуга пляжу з частиною паркової зони. Ця прибережна зона громади у літні місяці генерує курортні послуги та приваблює туристів та має потенціал розвитку рекреаційної та туристичної діяльності в громаді.

2.2. Аналіз господарської діяльності комунального некомерційного підприємства «Спортивно-оздоровчий комплекс «Олімп»

З початку російської військової агресії «Спортивно-оздоровчий комплекс «Олімп» зіткнувся з економічними та соціальними викликами. Майже рік комплекс був на консервації та не надавав послуг, господарська діяльність призупинилась. 5 жовтня 2022 року було створено комунальне некомерційне підприємство «Спортивно-оздоровчий комплекс Олімп» Южненської міської ради, його територіальне місцезнаходження подано на рис. 2.2. За рахунок коштів місцевого бюджету вдалось відновити експлуатаційну та санітарно - технічну інфраструктуру комплексу.

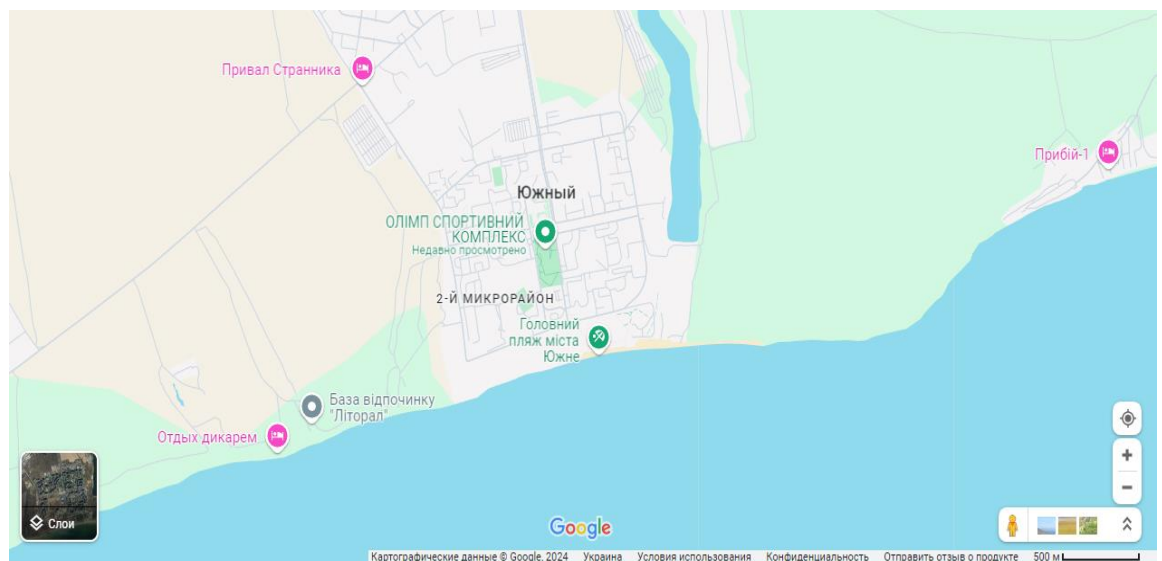

Рис. 2.2. Місцезнаходження «Спортивно - оздоровчого комплексу Олімп» Южненської міської ради на карті

Джерело: наведено автором за [39]

Восени 2023 року відновились навчально-тренувальні збори та змагання у двох тренажерних залах, залі боротьби, великому ігровому залі площею 2000 кв. м., послуги відділення кінезіотерапії, релаксаційного центру з турецькими парними та фінськими саунами, оздоровчий басейн з гейзерами й водоспадами, запрацював тенісний корт, конференц-зал, VIP-зона для зустрічі гостей, а також готель на 43 номери із рестораном. Готель «Елада» з'єднується з комплексом спеціальним теплим коридором [40].

Станом на 01.09.2024 року за рішенням місцевого самоврядування КНП Спортивно-оздоровчий комплекс «Олімп» використовується як «найпростіше укриття» та включено до фонду захисних споруд з 22 лютого 2023 року. У приміщенні комплексу також розташований “Пункт Незламності” з індивідуальним електропостачанням, опаленням, запасом води, каналізацією, зв'язком, засобами пожежогасіння та комплектом медпрепаратів та медичних засобів надання першої допомоги.

З моменту відновлення спортивно – рекреаційної діяльності під час військового стану, господарська діяльність комплексу спрямовано:

- розширення сфери фізичної культури та спорту, надання рекреаційних послуг та послуг розміщення;
- проведення інформаційно – медійної компанії з просування здорового способу життя, занять фізичною культурою і спортом;
- надання послуг для задоволення рекреаційних потреб населення громади та спортсменів, спортивних команд та відвідувачів в заняттях фізичною культурою і спортом;
- доступність фізкультурно-оздоровчих послуг для різних верст населення та туристів;
- подальше розширення співпраці з іншими спортивними організаціями України та міжнародної спільноти.

Рекреаційно-оздоровчі послуги КНП «Олімп» надаються громадянам України та громадянам інших країн. Господарська діяльність комунального некомерційного підприємства «Спортивно-оздоровчий комплекс Олімп»

Южненської міської ради здійснюється на підставі Статуту, за рахунок видатків бюджету громади та за рахунок коштів, що надходять від реалізації абонементів на спортивно-оздоровчі послуги, коштів отриманих за оренду готелю та надання додаткових послуг відвідувачам, бюджетних коштів асигнованих громадою на культурно-масову, фізкультурну та спортивну роботу в межах розподілу бюджетного фінансування, а також від реалізації послуг іноземним туристам, профспілковим організаціям України, іншим спортивним установам.

Державні закупівлі підприємства «Спортивно-оздоровчий комплекс «Олімп» здійснюються через тендерну систему «Прозоро». Для відновлення рекреаційної діяльності та підготовки оренди готелю комплексу було здійснено модернізацію основних засобів за рахунок цільових коштів, що дозволило приймати туристів (див. рис. 2.3), основний перелік цих витрат за 2024 рік наведено нами у табл. 2.8.

Рис. 2.3. Візуалізація «Спортивно-оздоровчого комплексу «Олімп»

Джерело: наведено автором за [40]

Таблиця 2.8

Державні закупівлі КНП Спортивно-оздоровчий комплекс «Олімп» за 2024 р.

№	Об'єкти тендерних закупівель	Бюджет тендеру, тис. грн	Статус реалізації
1	Код ДК 021:2015 – 35120000-1 - Системи та пристрої нагляду та охорони (платіжно-пропускна система в комплекті)	1 400 000,00	завершено
2	Код ДК 021:2015 – 72320000-4 – Послуги, пов'язані з базами даних (ДК 021:2015 – 72320000-4 – Послуги, пов'язані з базами даних (послуги з доступу в режимі он-лайн до електронних баз наукової та науково-технічної інформації, інформаційного ресурсу	6480,00	завершено
3	Код ДК 021:2015:50880000-7 - Послуги з ремонту і технічного обслуговування готельного і ресторанного обладнання (послуги з базового обслуговування обладнання для готелю)	8100,00	завершено
4	Код ДК 021:2015 – 39140000-5 - Меблі для дому (ДК 021:2015 – 39143000-6 - Меблі для спальні, їдальні та вітальні (ДК 021:2015 – 39143100-7 - Меблі для спальні (ДК 021:2015 – 39143110-0 - Ліжка та спальне приладдя і домашній текстиль (ДК 021:2015 – 39143112-4)	91 740,00	завершено
5	Хімічна продукція для знезараження та дезінфекції басейну, згідно ДК 021:2015 – 24310000-0 – Основні неорганічні хімічні речовини (код ДК 021:2015 – 24310000-0 – Основні неорганічні хімічні речовини (рідкий засіб Froggy Algicide L220.	486 150,00	завершено

Джерело: складено автором за [41]

Керівництво комунального некомерційного підприємства «Спортивно-оздоровчий комплекс «Олімп» Южненської міської ради здійснює директор Олександр Ануфрієв, призначений виконкомом міської ради, який забезпечує господарську діяльність та умови використання бюджетних коштів громади, відповідає за дотримання правил санітарно-гігієнічного режиму, охорони праці, протипожежного захисту й техніки безпеки в КНП «Олімп».

КНП «Олімп» використовує матеріально-технічну базу громади, директор відповідає за кадрове забезпечення та організацію надання послуг з відпочинку та оздоровлення відповідно до державних стандартів надання

послуг у колективних закладах розміщування. В готелі «Еллада» КНП «Спортивно-оздоровчий комплекс «Олімп», який знаходиться в оренді, функціональні види послуг відповідають видам економічної діяльності підприємства, які наведено на рис. 2.4 та 2.5.

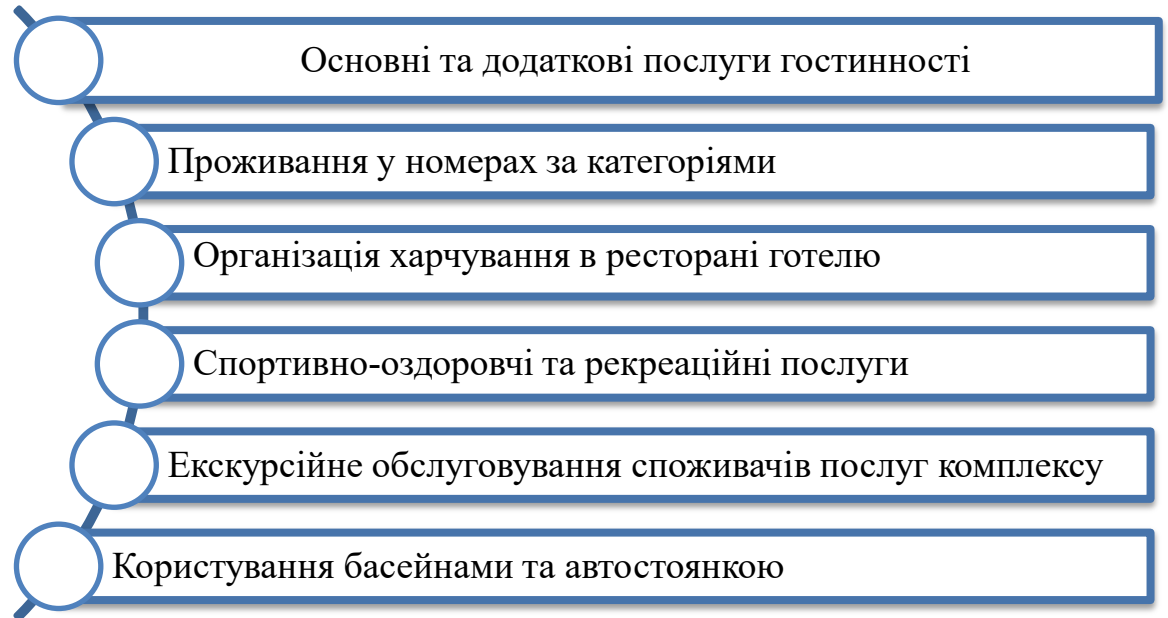

Рис. 2.4. Комплекс основних та додаткових послуг готелю «Еллада» КНП «Спортивно-оздоровчий комплекс «Олімп»
Джерело: складено автором

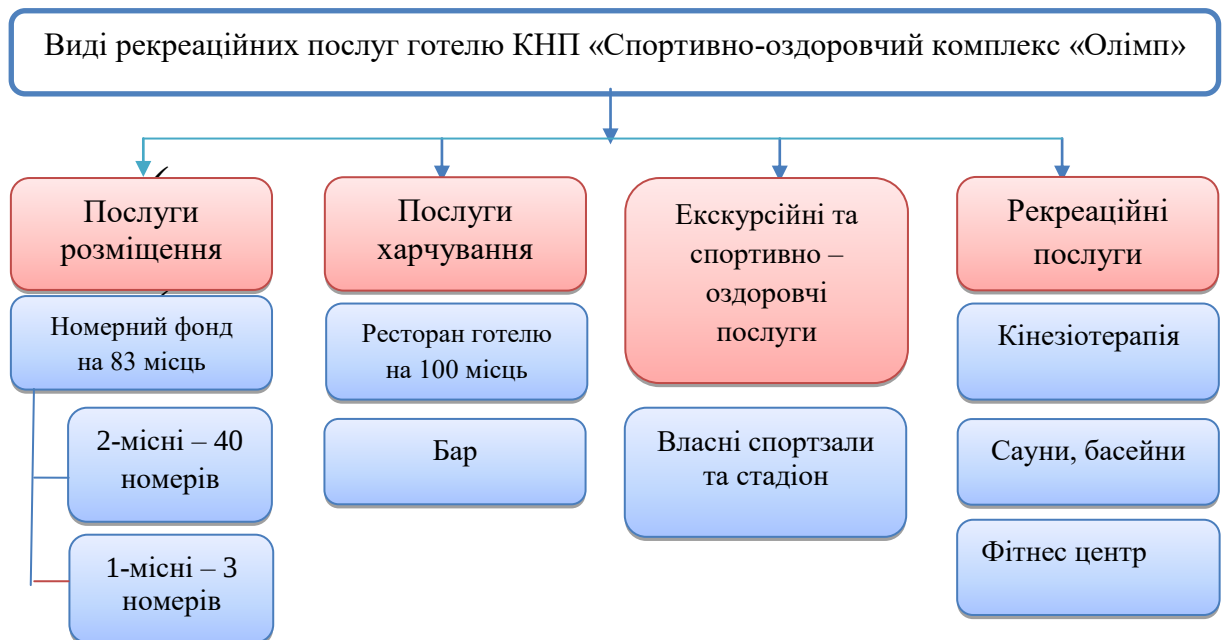

Рис. 2.5. Види рекреаційних послуг готелю «Еллада» КНП «Олімп»
Джерело: складено автором за [42]

Комунальне некомерційне підприємство «Спортивно-оздоровчий комплекс «Олімп» засновано рішенням Южненської міської ради № 1083-VIII від 29.09.2022 року. У своїй діяльності підприємство керується нормативно-правовими актами України, рішеннями Южненської міської ради та її виконавчого комітету, розпорядженнями міського голови, наказами органу управління, Статутом та затвердженими відповідним чином місцевими програмами. Трудові відносини з персоналом щодо оплати та охорони праці, гарантій та компенсацій, регулюються трудовими договорами, колективним договором, внутрішніми актами підприємства та законодавством України про працю в межах відповідним чином затверджених кошторисів.

Розглянемо організаційну структуру управління «Спортивно-оздоровчий комплекс «Олімп». За типом організаційної структури управління вона є лінійно-функціональною. Згідно Статуту КНП «Спортивно-оздоровчий комплекс «Олімп», функції загального управління покладено на директора підприємства, якому підпорядковані заступник директора, керівники та співробітники функціональних підрозділів (рис.2.6).

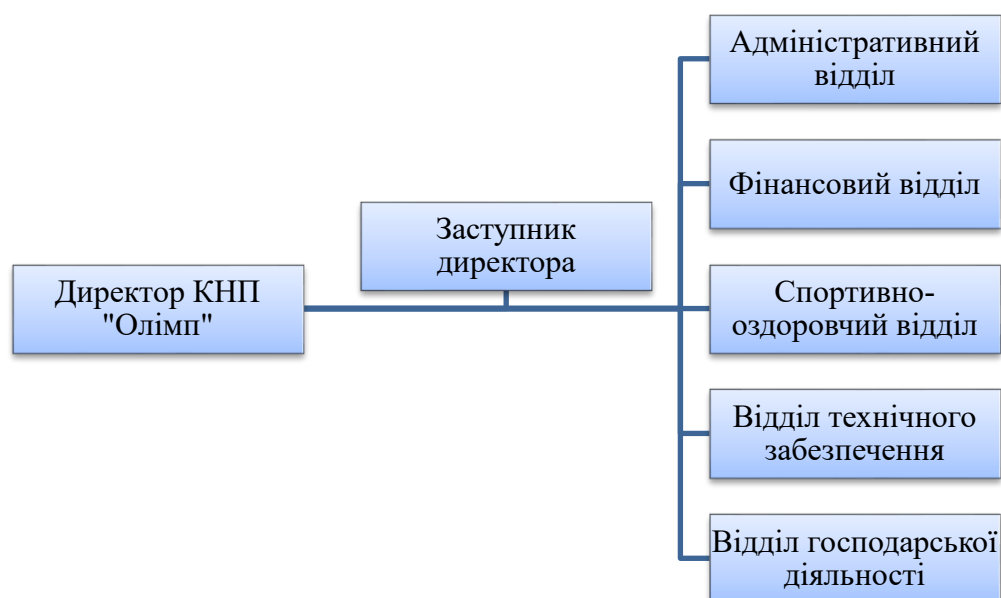

Рис. 2.6. Організаційна структура управління КНП «Спортивно-оздоровчий комплекс «Олімп»

Джерело: складено автором за [43]

Згідно штатного розпису КНП «Спортивно-оздоровчий комплекс «Олімп», станом на 01.01.2024 року кількість посад становить 87,5 штатних одиниць, з них:

- адміністративний відділ 6 од;
- фінансовий відділ 6 од.;
- спортивно-оздоровчий відділ 23 од.;
- відділ технічного забезпечення 32 од.;
- відділ господарської діяльності 20,5 од.

Станом на 01.01.2023 року фактично зайнято 63,25 штатними працівниками, вакансій - 24,25 шт. од., лівова частка працівників підприємства приходить на відділ технічного забезпечення – 36,5% від штатних посад за [43].

Облікова політика КНП «Спортивно-оздоровчий комплекс «Олімп», здійснюється згідно вимог діючого законодавства щодо організації обліку господарської діяльності суб'єктами малого та мікро – підприємництва. Згідно з даними Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань код ЄДРПОУ КНП «Спортивно-оздоровчий комплекс «Олімп» — 44805065.

Нами проведено дослідження показників фінансово-господарської діяльності КНП «Спортивно-оздоровчий комплекс «Олімп» за 2022 – 2023 роки, для визначення експлуатаційної спроможності та економічного потенціалу підприємства щодо розвитку рекреаційно-оздоровчих послуг в умовах повоєнного відновлення туристичної галузі. Для проведення аналізу використовувались оприлюднені джерела інформації: форми фінансової та статистичної звітності КНП «Спортивно-оздоровчий комплекс «Олімп» за 2022 – 2023 роки, рішення виконкому Южненської міської ради, а також дані аналітичного обліку. Інформацію про активи підприємства було отримано з відкритих джерел [44; 45].

За результатами аналізу встановлено, що КНП «Спортивно-оздоровчий комплекс «Олімп» здійснював уставну діяльність в 2022 - 2023 роках за рахунок коштів місцевого бюджету за цільовою «Програмою розвитку

фізичної культури і спорту в Южненській територіальній громаді на 2021-2023 роки» загальним обсягом – 24 169 898,10 грн., а також діяльності з надання рекреаційних послуг.

Рішенням виконавчого комітету Южненській міській раді Одеської району Одеської області №1015 від 21.03.2023 р. було затверджено вартість платних послуг комунального некомерційного підприємства «Спортивно-оздоровчий комплекс «Олімп» та їх плановий обсяг в сумі 2 356 070,00 грн. Дані динаміки необоротних та оборотних активів підприємства згідно балансу наведено у таблиці 2.9.

Таблиця 2.9

Динаміка необоротних та оборотних активів КНП «Спортивно-оздоровчий комплекс «Олімп» за 2022 – 2023 роки

АКТИВ	2022	2023	Відхилення 2022 до 2023 +/-
1. Необоротні активи підприємства	тис. грн.	тис. грн.	тис. грн.
1. Незавершені капітальні інвестиції	196.30	196.30	-
1. Основні засоби	123 486.90	118 979.50	- 4 507.40
1.1. Первісна вартість	125 047.80	125 981.30	-
1.2. Знос	1 560.90	7 001.80	5 440.90
Усього за розділом 1	123 683.20	119 175.80	- 4 510.70
II. Оборотні активи Запаси:	759.60	912.60	153.00
Гроші та їх еквіваленти	-	1 103.60	-
Усього за розділом II	759.60	2 016.20	1 256.60
Баланс	124 442.20	121 192.00	- 3 250.20

Продовження таблиці 2.9

ПАСИВ			
Додатковий капітал	123 441.20	118 743.30	- 4 697.90
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1 001.60	2 448.70	1 447.1
Усього за розділом I	124 442.80	121 192.00	- 3 250.20
товари, роботи, послуги	-	-	-
розрахунками з бюджетом	-	-	-
Усього за розділом III	0.00	0.00	-
Баланс	124 442.80	121 192.00	- 3 250.20

Джерело: складено автором за [44; 45]

За даними балансу спостерігається зменшення вартості активів в динаміці за 2022 - 2023 рр. за рахунок зносу основних засобів та зменшення додаткового капіталу. Динаміка показників фінансово-господарської діяльності підприємства за 2022 – 2023 рр. наведено у табл. 2.10.

Таблиця 2.10

Динаміка показників фінансово-господарської діяльності КНП «Спортивно-оздоровчий комплекс «Олімп» за 2022 - 2023 роки, тис. грн.

Показники	2022	2023	Відхилення 2022 до 2023 +/-
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	-	2 356.90	-
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2 895.40	29 734.20	26 838.80
Інші операційні доходи	4 127.60	27 917.80	2 379.20
Інші операційні витрати	504.40	4 447.00	3 924.60
Інші доходи	136.90	5 353.60	5 216.70

Продовження таблиці 2.10

Разом доходи	4 264.50	35 628.30	3 1363.80
Разом витрати	3 999.80	34 181.20	30 181.40
Фінансовий результат до оподаткування	864.70	1 447.10	582.40
Чистий прибуток (збиток)	864.70	1 447.10	582.40

Джерело: складено автором за [44; 45]

Як свідчать дані аналізу економічних показників, що наведено у таблиці 2.10, прибуток у 2023 звеличився майже в 2 рази у порівнянні з 2022 роком, у тому числі за рахунок орендних платежів. Згідно договору оренди нерухомого або іншого окремого індивідуально визначеного майна, що належить до комунальної власності № 20/20-01-19 від 22.02.2023 р., КНП «Спортивно-оздоровчий комплекс «Олімп» отримав у 2023 році від орендаря готелю «Елада», орендні платежі на загальну суму – 2 809 775, 25 грн.

За договором про відшкодування витрат на утримання орендного нерухомого майна та надання комунальних послуг орендарю, підприємство отримало кошти від орендаря готелю «Елада» на загальну суму 178 844,76 грн., що відображено в фінансових звітах підприємства. За рахунок частки доходів отриманих від оренди, підприємство покрило операційні витрати у 2023 році загальною сумою – 2 191 319,20 грн., за такими елементами витрат:

- придбання РКО – 1 590,00;
- придбання товарів та послуг – 1 630 079,43;
- оплата послуг (крім комунальних) – 224 494,46 грн;
- оплата земельного податку – 335 155,31 грн.

Таким чином, господарська діяльність КНП «Спортивно-оздоровчий комплекс «Олімп» за аналізований період залишалась прибутковою.

2.3. Дослідження стану довкілля та природоохоронної діяльності в міської територіальної громаді

Сучасний стан природоохоронної діяльності міської територіальної громади міста Южне відчуває наслідки війни РФ проти нашої країни, руйнацію природоохоронної інфраструктури, виклики техногенної небезпеки для мешканців громади, розташованих підприємств та рекреаційних об'єктів на території громади. Відповідно до Закону України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року» Южненська міська рада та сільські органи самоврядування у межах територіального розташування небезпечних підприємств, проводили моніторинг забруднення атмосферного повітря від стаціонарних та пересувних джерел, а також рекреаційних та інших об'єктів, діяльність яких негативно відбивається на стані та якості довкілля, погіршуючи загальну екологічна ситуацію громади. Науковці, ще до початку війни привертати увагу місцевої влади на показники викидів і скидів забруднюючих речовин у навколишнє середовище, визначали що максимальний рівень навантаження спостерігається у м. Южне. Наприклад «викиди ЗР у м. Южне в 4 рази менші, ніж у м. Одеса, проте його площа в 16 разів менша, що зумовлює високий рівень навантаження на довкілля» [46].

Тому для дослідження потенціалу розвитку рекреаційно-оздоровчої діяльності на території громади, важливим є визначення стану довкілля та напрями його покращення. В звітах виконкому громади відмічається, що забруднення повітряного басейну напряму залежить від діяльності промислово-транспортного комплексу міста, що негативно впливає на стан довкілля територіальної громади.

Платниками екологічного податку на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел є такі суб'єкти господарювання, як АТ «Одеський припортовий завод», ПФДП «АМПУ», ДП «МТП «Южний»», ТОВ «Дельта Вілмар Україна», КП «ЮТКЕ», ЮМКП

«Южтранс», ТОВ «Альянс Холдинг», ДП НВЦ «Прогрес», УДП «Укртрансхімаміак», ПАТ «Одесагаз», ВКП «Ілона ЛТД», ТОВ «МС Девелопмент», ТОВ «Термінал Стівідорінг і К», ТОВ «ВОГ Рітейл», фірма «Гарант Сервіс» [46]. Серед платників екологічного податку підприємств сфери туризму та рекреації немає.

Як відомо, АТ «Одеський припортовий завод», який є основним платником екологічного податку до військової агресії, функціонував як єдиний технологічний комплекс з виробництва й перевантаження хімічної продукції на експорт. З вересня 2021 року підприємство зупинило свою виробничу діяльність. До початку військових дій порт Південний (м. Южне) входив у хаб портів України, де здійснювалось обслуговування контейнерних ліній України морським шляхом та забезпечувалося контейнерними терміналами в морських портах Одеса, Чорноморськ та Південний, сукупною потужністю більш 3 млн. TEU на рік.

У морському порту Південний розташовано 29 причалів, які мають загальну довжину 5,5 км. Порт Південний є лідером з вантажообігу серед українських портів. Це обумовлювало високий рівень навантаження на довкілля та прибережну смугу міської територіальної громади [47].

Також, руйнація енергетичної та портової інфраструктури України та територіальної громади міста російською федерацією, стало однією з багатьох причин забруднення, тому що мешканці та суб'єкти підприємництва використовують паливні генератори щоби забезпечити власну діяльність в умовах військового стану та обмеженнями електропостачання.

Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря з джерел забруднення у місті Южне та в порівнянні з іншими містами Одеського регіону наведено у табл. 2.11. Додамо, що Державною службою статистики України тимчасово не оприлюднюється дані статистичної інформації щодо викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел за 2022-2023 роки у розрізі міст та районів Одеської області.

Таблиця 2.11

Динаміка викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря у місті Южне та по населених пунктах Одеського регіону, де розташовано порти за 2019 - 2021 роки, тис. т

Міста регіону	2019	2020	2021	2021 до 2019, п. в.
м. Одеса	20,121	25,382	21,719	107,9
м. Ізмаїл	0,831	2,209	1,927	231,9
м. Чорноморськ	1,605	1,519	1,393	86,8
м. Южне	1,9	2,238	1,521	80,1
Всього	33,106	42,639	35,905	108,5

Джерело: складено автором за [48]

Дані аналізу, що наведено у таблиці 2.11 свідчать про зменшення викидів забруднюючих речовин в динаміці по місту Южне на 20% у порівнянні з 2019 роком, що пов'язано з припиненням діяльності АТ «Одеський припортовий завод» у 2021 році. У той же час, у 2020 році м. Южне посідало друге місце серед портів регіону за аналізованим показником.

Об'єм зібраних ТПВ за 2020 рік складає 62,1 тис.м3, за 2019 рік складає 62,6 тис.м3, за 2018 рік - 71,7 тис.м3, за 2017 рік - 68,3 тис.м3. Вивезення твердих побутових відходів (ТПВ) з міста Южного до полігону здійснює комунальне підприємство «ЮЖТРАНС».

У контексті сталого екологічного розвитку, територіальної громаді необхідно сформулювати заходи у сфері поводження з твердими відходами, пошуку зовнішніх інвесторів для у будівництво сортувальної лінії сміття, переробних заводів, стимулювання розвитку підприємств замкнутого циклу, впровадження технологій «зеленої економіки» та екологізації комунального господарства та рекреаційної сфери міста. Показники викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря на території громади за 2015 – 2020 роки наведено в табл. 2.12.

Таблиця 2.12

Динаміка викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від
стаціонарних джерел по м. Южне за 2015-2020 роки

Показники	2017	2018	2019	2020	2020 до 2017,%
Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел забруднення, т	1551	1576	1091	2238	144,3
Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел забруднення у розрахунку на квадратний кілометр, т	140,9	143,5	179,3	211,0	149,7
Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел забруднення у розрахунку на одну особу, кг	48,0	48,5	58,0	62,0	129,2
Середнє значення за 4 роки	-	-	-	-	141,06

Джерело: складено автором за [47]

Отже, аналіз показників за викидами забруднюючих речовин по м. Южне в динаміці за 2017 – 2020 роки показує їх тенденцію до зростання у середньому за 3 показниками на 141%. Тому формування системи управління екобезпекою у місті є складовим компонентом національної безпеки та екологічної політики місцевого самоврядування. В умовах повоєнного відновлення економіки, територіальні громади повинні мати сучасний організаційно-правовий, соціально-політичний, господарський механізм управління природокористуванням.

Територіальна громада має потенціал щодо розвитку використання вітрової енергетики. Наразі встановлені вітряні електростанції: у Одеському районі між селами Сичавка і Любопіль, треба залучати та стимулювати приватних підприємців та домогосподарства громади, які виробляють

електроенергію і забезпечують власні потреби і продають залишок в мережу на підставі договорів за «зеленим» тарифом.

На території громади станом на 2021 рік встановлено 8 вітроенергетичних установок. Станція, яка, розташована на території Южненської та Визирської громад, складається з 17 вітроенергетичних установок загальною потужністю 76,5 МВт. З 2019 року на території м. Южне виробляє енергію одна сонячна електростанція потужністю 351 кВт. Стимулювання розбудови відновлюваних джерел енергії сприяє сталому розвитку громади, яка завдяки сонячним та вітряним електростанціям може забезпечити себе енергоресурсами [47].

Виконавчий комітет Южненської міської ради активно співпрацює з адміністрацією регіонального ландшафтного парку «Тилігульський» для розробки заходів, направлених на охорону природних водно-болотних і степових ландшафтів, біологічної різноманітності, в т.ч. і видів птахів, приурочених до сезонних скупчень (гніздування, міграції, зимівлі). Територіальна громада взаємодіє з іншими установами та громадськими організаціями у напрямку еколого - освітньої діяльності у закладах освіти м. Южне.

Туристи, які відпочивають в рекреаційних закладах громади залучаються до екскурсій екологічними стежками «Тилігульський пересип» в низов'ях Тилігульського лиману та «Каїрська затока», де маршрут проходить по схилах лиману, який огинає затоку, розташовану між селами Каїри і Калинівка.

Рекреаційні підприємства громади не використовують технології екологізації господарської діяльності. Екологізація як сучасний тренд розвитку рекреаційно-оздоровчої діяльності повинна спиратися на «зелену» сертифікацію послуг туристичних підприємств. На нашу думку Стратегія сталого розвитку Южненської міської територіальної громади на період до 2030 року може бути доповнено заходами, що наведено на рис. 2.7.

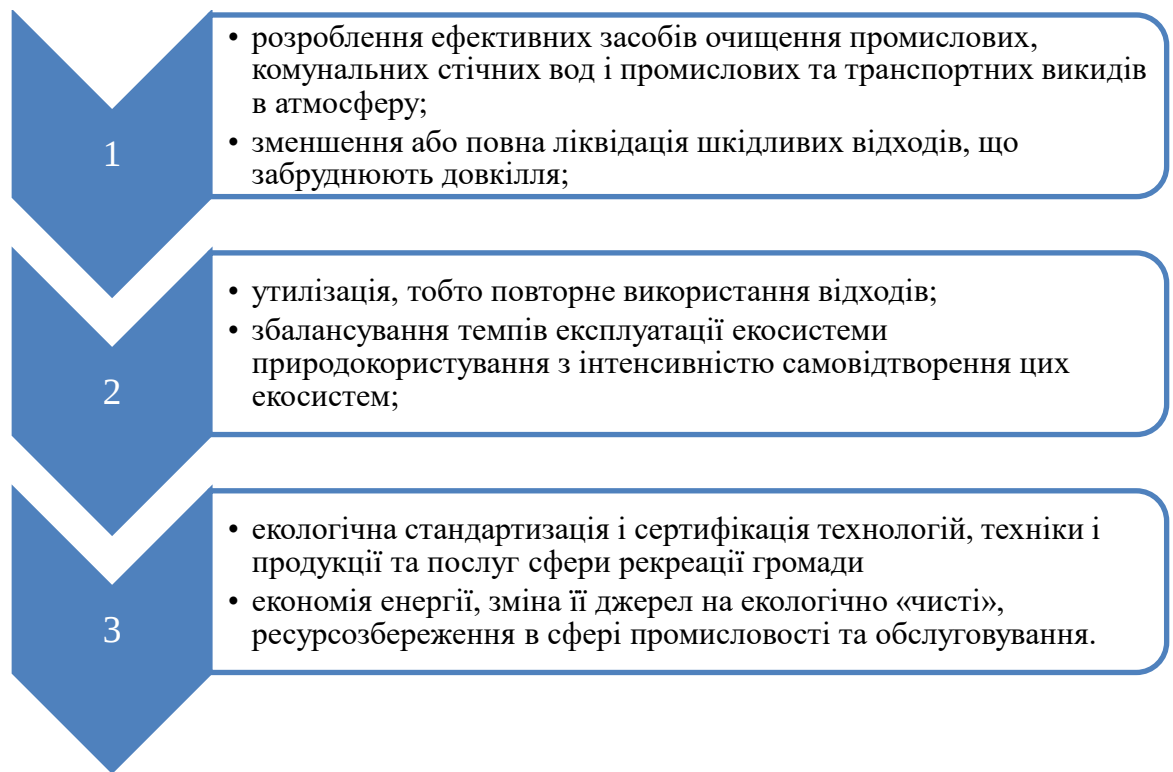

Рис. 2.7. Заходи екологізації господарської діяльності суб'єктів підприємництва Южненської міської територіальної громади

Джерело: складено автором за [47; 48]

Висновки до 2 розділу. Аналіз природних та економічних ресурсів Южненської міської громади показав, що громада має потужний рекреаційний та інфраструктурний потенціал розвитку спортивно-оздоровчої рекреації та спортивного туризму. На території громади функціонують 19 спортивних клубів, 2 спортивно-оздоровчих комплекси, більш 50 рекреаційних закладів готельного господарства. За результатами дослідження господарської діяльності КНП «Спортивно-оздоровчий комплекс «Олімп» встановлено, що підприємство здійснює уставну діяльність в 2022 - 2023 роках за рахунок коштів місцевого бюджету за цільовою «Програмою розвитку фізичної культури і спорту в Южненській територіальній громаді на 2021-2023 роки», а також власної діяльності з надання рекреаційних послуг. Встановлено, що КНП «Спортивно-оздоровчий комплекс «Олімп» отримав прибуток у 2023 майже в 2 рази більше у порівнянні з 2022 роком.

Стан екологізації господарської діяльності суб'єктів підприємництва Южненської міської територіальної громади потребує інноваційних рішень щодо покращення довкілля. Аналіз показників за викидами забруднюючих речовин в атмосферне повітря по місту Южне, в динаміці за 2017 – 2020 роки показує їх тенденцію до зростання.

РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНОГО УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ СФЕРИ РЕКРЕАЦІЙНО – ОЗДОРОВЧИХ ПОСЛУГ В УМОВАХ ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ

3.1. Програмні заходи забезпечення територіального розвитку туризму та рекреаційно – оздоровчих послуг

Розроблена Стратегія сталого розвитку Южненської міської територіальної громади на період до 2030 року, як було встановлено за результатами аналізу потенціалу розвитку туризму та рекреаційно – оздоровчих послуг в попередньому розділі роботи, в умовах повоєнного відновлення потребує актуалізації з урахуванням даних стану реального сектору економіки та бачення мешканців громади. Розвиток економіки сфери туризму та рекреації вимагає залучення сучасних інструментів та технологій територіального управління, розвитку громадських ініціатив, державно-приватного партнерства.

Сучасне управління територіальним розвитком громади повинне відбуватися в парадигмі «бізнес – влада – населення», соціальної відповідальності територіальних суб'єктів туристичного та рекреаційного бізнесу. Розробка цільових програмних заходів місцевими органами самоврядування має бути спрямовано на забезпечення територіального розвитку туризму та рекреаційно – оздоровчих послуг, вдосконалення механізму менеджменту дестинацій щодо цільового впливу туристичної та рекреаційної діяльності на добробут громади в умовах повоєнного відновлення та оптимізації бюджету місцевої громади.

В умовах непередбаченості військових викликів, перезавантаження економіки на потреби обороноздатності держави, чинниками для подальшого формування сценаріїв є динаміка соціально-економічного розвитку громади. В якості векторів адаптованого сценарію майбутнього зростання та

досягнення оперативних цілей розвитку сфери рекреації та туризму громади, можуть бути такі:

- а) підтримання стану конкурентоздатності територіальних суб'єктів туристичного та рекреаційного бізнесу;
- б) продовження політики громади на формування сприятливого інвестиційного клімату та залучення інвестицій для розвитку туристичного потенціалу послуг спортивно - оздоровчої рекреації;
- в) формування заходів культурного, освітнього та інтелектуального розвитку мешканців громади за високим рівнем соціального життя;
- г) формування заходів екологізації підприємств, які розміщені на території громади, охорони довкілля на міських пляжах та територіях;
- д) стимулювання розвитку підприємницької діяльності у сфері рекреації та туризму.

Сучасний розвиток DESTINATION, приймаючих туристів не проста агломерація туристичних ресурсів. Фахівці визначають, що для розвитку туристичних DESTINATION недостатньо наявності туристичних ресурсів. Розміщення рекреаційних закладів гостинності, надання транспортних послуг, привабливих туристичних атракцій, локацій та музеїв, сьогодні вже не є достатнім ресурсом для залучення туристичних потоків (37, с.11).

Тому потрібні значні маркетингові зусилля підприємців та органів місцевої влади для об'єднання необхідних фінансових ресурсів, щодо мотивації та залучення туристів до об'єктів оздоровчої рекреації на території громади. Для реалізації такої форми співробітництва можливо визначити інструментарій територіального кластерного партнерства або між секторальної кооперації суб'єктів туристично – рекреаційного бізнесу та інших заохочених підприємств сфери виробництва та обслуговування.

В Южненській громаді до початку повномасштабного військового вторгнення російської федерації, кількість суб'єктів рекреаційної діяльності складала 60. З них 51 база відпочинку (50 – на території с. Сичавка), 7 готелів, 1 – хостел, 1 - кемпінг, 1 – санаторій-профілакторій.

Місцева рада прийняла Програму розвитку туризму Южненської міської територіальної громади на 2025-2027 роки, яка врахувала чинники військового стану та заклала перспективи повоєнного розвитку в межах бюджетного фінансування.

Мета програми – розвиток Южненської міської територіальної громади як привабливого туристичного центру через створення якісної туристичної інфраструктури, підвищення рівня послуг, розширення туристичних продуктів і маршрутів, та активну промоцію на національному і міжнародному рівнях. Обґрунтуванням для розробки програмних заходів є чинники зростання потенціалу рекреаційно – оздоровчих послуг за рахунок внутрішнього туризму, оскільки українці, які залишаються у своїй країні, можуть сприймати рекреаційні послуги як менш витратні, ніж поїздки за кордон. Внутрішні подорожі на невеликі відстані дозволяють їм бути більш мобільними та уникнути зайвих витрат на транспортування до закордонних логістичних центрів.

Наведемо основні сучасні проблеми туристичної та рекреаційної сфери діяльності у Южненській громаді:

- замінована територія морського узбережжя;
- недостатня розвинута туристична інфраструктура: недостатня кількість категорійних готелів, закладів харчування, спеціалізованих закладів гостинності;
- відсутність сертифікованих туристичних послуг: відсутність розроблених туристичних та екскурсійних маршрутів та програм, спрямованих на різні категорії туристів, брак інноваційних технологій обслуговування туристів;
- недостатній рівень розвитку інструментів просування та маркетингу: недостатня поінформованість потенційних туристів про туристичні можливості громади, відсутність чіткої стратегії просування рекреаційних послуг оздоровчої спеціалізації.

Програмні заходи мають бути спрямовані на розв'язання існуючих проблем шляхом комплексного підходу до розвитку туризму та рекреаційних послуг в територіальній громаді. Для досягнення цієї мети необхідно доповнити та актуалізувати програмні заходи з урахуванням викликів часу. Доповнений перелік цих заходів, наведено нами на рис 3.1

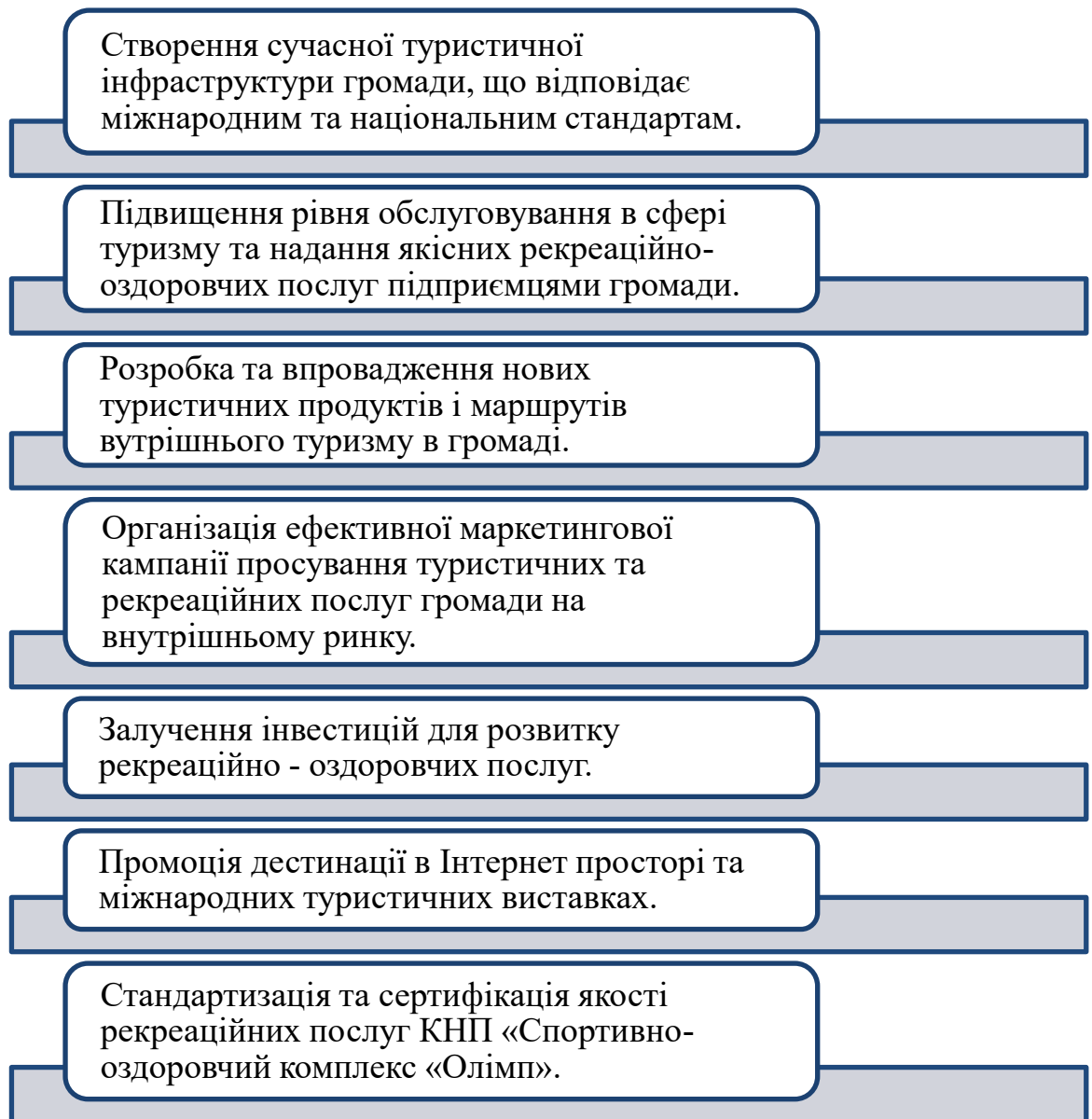

Рис. 3.1. Програмні заходи розвитку туризму Южненської міської територіальної громади на 2025-2027 роки

Джерело: доповнено та складено автором за [50]

Для підвищення рівнів управління територіальним розвитком туризму та рекреаційно – оздоровчих послуг в діяльності Южненської міської ради,

рекомендовано провести актуалізацію та обґрунтування програмних завдань, показників результативності, визначити терміни, основних виконавців та співвиконавців реалізації заходів, передбачених Програмою розвитку туризму Южненської міської територіальної громади на 2025-2027 роки за схемою яка наведено на рис. 3.2.

Рис. 3.2. Схема актуалізації програмних заходів та підготовки проекту рішення Южненської міської ради

Джерело: складено автором

Южненська міська рада своїм рішенням затвердила Паспорт Програми розвитку туризму на 2025-2027 роки, де визначено мета Програми, загальний обсяг фінансування, необхідного для реалізації Програми, очікувані результати виконання. У той же час, в очікуваних результатах Програми не передбачено «зелена» сертифікація послуг закладів розміщення та покращення екологічного стану зон рекреаційного природокористивуння у селищної місцевості, де розташовані баз відпочинку громади (табл. 3.1) [50].

Таблиця 3.1

**Паспорт Програми розвитку туризму Южненської міської
територіальної громади на 2025-2027 роки**

1	Ініціатор розроблення Програми	Управління економіки Южненської міської ради
2	Законодавчі підстави для виконання Програми	Закон України від 21.05.1997 року №280/97 «Про місцеве самоврядування в Україні», Закон України від 15.09.1995 року №324/95-ВР «Про туризм», розпорядження Кабінету Міністрів України від 16.03.2017 року №168-р «Про схвалення Стратегії розвитку туризму та курортів на період до 2026 року» Стратегії розвитку Одеської області на період 2021-2027 роки
3	Розробник Програми	Управління економіки Южненської міської ради
4	Відповідальний виконавець Програми	Управління економіки Южненської міської ради
5	Учасники Програми	Управління культури, спорту та молодіжної політики, управління архітектури та містобудування, фонд комунального майна Южненської міської ради, відділ інформаційних технологій та оперативного реагування управління правового забезпечення та взаємодії з державними органами ЮМР, ЗМІ громади
6	Термін реалізації Програми	2025-2027 роки
7	Мета Програми	Розвиток Южненської міської територіальної громади як привабливого туристичного центру через створення якісної туристичної інфраструктури, підвищення рівня послуг, розширення туристичних продуктів і маршрутів, та активну промоцію на національному і міжнародному рівнях.
8	Загальний обсяг фінансових ресурсів, необхідних для реалізації Програми, всього:	836,00 тис. грн
9	Очікувані результати виконання Програми	Створення якісних туристичних продуктів, забезпечення комплексного розвитку туристичної сфери, покращення умов для залучення іноземних інвестицій у сферу туризму, промоція громади, покращення умов для відпочинку та оздоровлення населення, а також збільшення фінансових надходжень до бюджету громади
10	Контроль за виконанням Програми	Контроль за виконанням програми здійснює постійна комісія з питань бюджету, фінансово-економічної, інвестиційної політики та підприємництва, управління економіки Южненської міської ради

Для вдосконалення процесів територіального управління етапами реалізації програмних заходів, прозорості витрат, можливо рекомендувати Южненській міській раді встановити терміни та форми публічної звітності виконавців, які указано в Паспорті Програми розвитку туризму Южненської міської територіальної громади на 2025-2027 роки, за цільовими витратами кошторису бюджетних ресурсів не за роками реалізації Програми (див. табл. 3.2), а за блоками указаних заходів.

Таблиця 3.2

Джерела фінансування для забезпечення виконання Програми розвитку туризму Южненської міської територіальної громади на 2025-2027 роки

Джерела фінансування для забезпечення виконання Програми	За роками виконання тис. грн.			Усього витрат на виконання Програми тис. грн.
	2025	2026	2027	
Обсяги коштів з бюджету Южненської міської територіальної громади	270,00	366,00	200,00	836,00

Джерело: наведено автором за [50]

Аналіз заходів Програми розвитку туризму Южненської міської територіальної громади на 2025-2027 роки показує, що основний акцент зроблено на маркетингові інструменти просування туристичної території, які забезпечено бюджетним фінансуванням. У той же час, не визначено джерела фінансування розробки та туристичного маркування екскурсійних маршрутів громади згідно державних стандартів України, розвитку рекреаційно – оздоровчих послуг комунального некомерційного підприємства «Спортивно-оздоровчий комплекс «Олімп» та його туристичної інфраструктури, стандартизації послуг за державними стандартами в сфері туризму та рекреації України. У таблиці 3.3 відображено очікувані результати реалізації

заходів Програми розвитку туризму Южненської міської територіальної громади за бюджетним фінансуванням по рокам.

Таблиця 3.3

Очікувані результати виконання Програми розвитку туризму
Южненської міської територіальної громади на 2025-2027 роки

Заходи	Показники	Од. виміру	2025р.	2026р.	2027р.
Розробка бренд буку	<i>Показники затрат</i>				
	Обсяг видатків	тис. грн	100,00	-	-
	<i>Показники продукту</i>				
	Кількість продукції планується розробити	од.	1	-	-
	<i>Показники ефективності</i>				
	Середня вартість розробки одного бренд буку	тис. грн	100,00	-	-
	<i>Показники якості</i>				
	Відсоток розробки продукту до запланованої кількості	%	100	-	-
Розробка макету 3D туристичної карти	<i>Показники затрат</i>				
	Обсяг видатків	тис. грн	-	166,00	-
	<i>Показники продукту</i>				
	Кількість продукції планується розробити (	од.	-	1	-
	<i>Показники ефективності</i>				
	Середня вартість однієї презентаційної продукції	тис. грн	-	166,00	-
	<i>Показники якості</i>				
	Відсоток виготовлення нової сучасної інвестиційної продукції міста (3D туристичної карти) до запланованої кількості	%	-	100	-
Виготовлення аудіо - візуальної продукції про туристичні можливості громади	<i>Показники затрат</i>				
	Обсяг видатків	тис. грн	120,00	150,00	150,00
	<i>Показники продукту</i>				
	Кількість продукції	од.	1	1	1
	<i>Показники ефективності</i>				
	Середня вартість однієї презентаційної продукції	тис. грн	120,00	150,00	150,00
	<i>Показники якості</i>				
	Динаміка виготовлення нової сучасної туристичної продукції громади до запланованої кількості	%	100	100	100
Забезпечення участі громади у міжнародних, національних та регіональних спеціалізованих туристичних виставках, форумах тощо	<i>Показники затрат</i>				
	Обсяг видатків	тис. грн.	50,00	50,00	50,00
	<i>Показники продукту</i>				
	Кількість відвіданих заходів	од.	2	2	2
	<i>Показники ефективності</i>				
	Вартість участі в заходах (в середньому)	тис. грн.	25,00	25,00	25,00
	<i>Показники якості</i>				
	Динаміка участі представників громади в туристичних заходах	%	100	100	100

Джерело: наведено автором за [50]

Отже, перелік основних заходів Програми розвитку туризму Южненської міської територіальної громади на 2025-2027 роки може бути актуалізовано та доповнено нами за 3 основними блоками, які визначено Програмою, з урахуванням результатів проведеного аналізу в розділі 2. Наші пропозиції подано на рис.3.3.

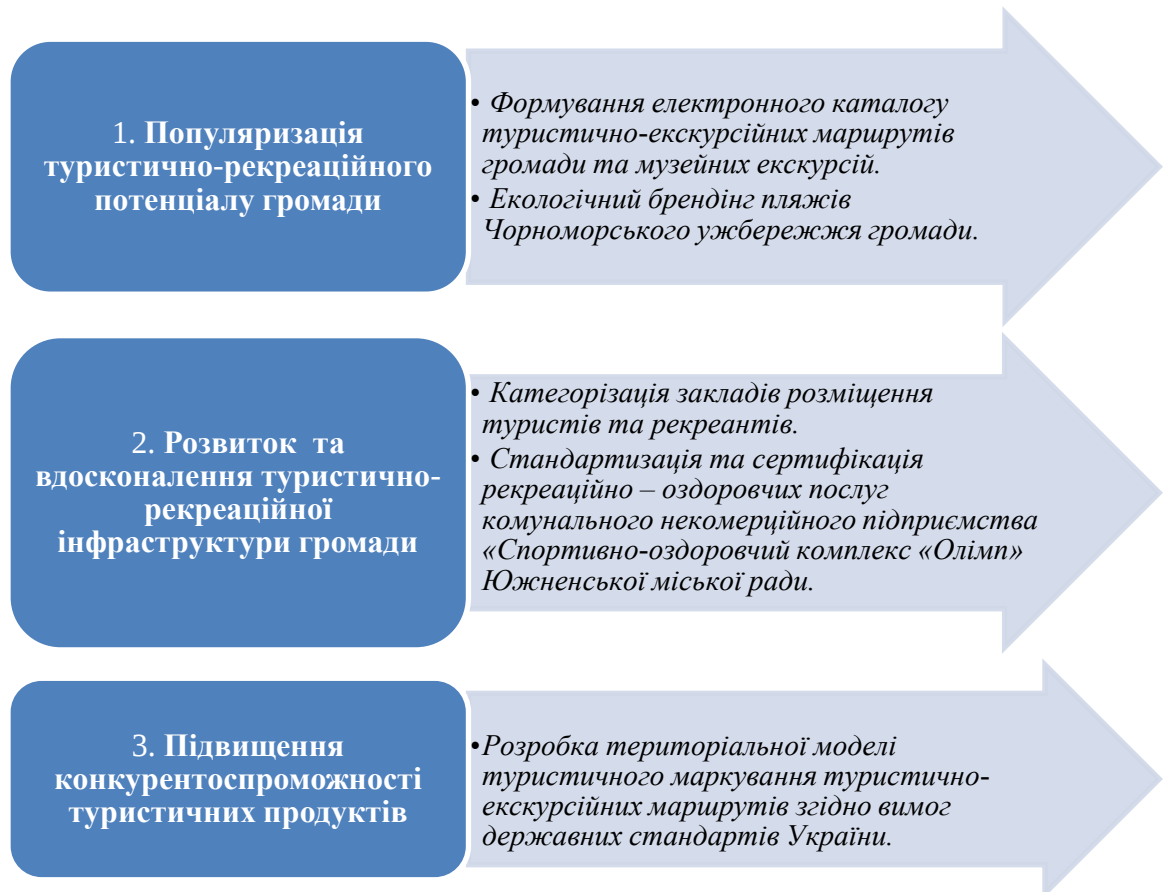

Рис. 3.3. Пропозиції щодо доповнення заходів Програми розвитку туризму Южненської міської територіальної громади на 2025-2027

Джерело: розроблено автором за [50]

Южненська міська територіальна громада для повоєнного відновлення розвитку внутрішнього туризму та рекреаційно – оздоровчих послуг має вдале географічне розміщення, збалансований бюджет громади, рекреаційну інфраструктуру. Територіальне управління сферою туризму та рекреації в громаді реалізується на основі розробки системних заходів, шляхом комплексного підходу до розвитку туризму в регіоні, механізму формування та фінансування Програми розвитку туризму Южненської міської територіальної громади на 2025-2027.

3.2. Обґрунтування пропозицій щодо розвитку рекреаційно-оздоровчих послуг КНП «Спортивно-оздоровчий комплекс «Олімп» в умовах повоєнного відновлення

Після початку війни та введення воєнного стану в Україні, зупинилась діяльність фізкультурно-спортивного комплексу «Олімп» Одеського припортового заводу та санаторію-профілакторію «Портовик». Зупинка спортивного комплексу «Олімп» призвела до нестачі коштів на придбання матеріалів для виконання робіт по утриманню та оновленню основних засобів, на підготовку до роботи в опалювальний сезон, придбання технологічного обладнання тощо. У квітні 2022 році на баланс громади з державної власності був переданий фізкультурно-спортивний комплекс «Олімп» Одеського припортового заводу. Після чого, у вересні 2022 року було створено комунальне некомерційне підприємство, підпорядковане відповідному управлінню Южненської міської ради.

В 2023 році для запуску басейнів та тренажерних залів, надання спортивних та рекреаційних послуг у КНП «Спортивно-оздоровчий комплекс «Олімп» було проведено поточний ремонт теплообмінників, придбано запасні частини для лабораторії та для системи доочистки води, електрообладнання, проведено технічне обслуговування ліфтового обладнання, системи пожежно-охоронної сигналізації, вогнегасників та холодильної машини TRANE RTWB 224. Загалом витрачено коштів у сумі 24 169 898,10 грн. за рахунок бюджету громади та доходів від власної господарської діяльності підприємства.

Для ефективного функціонування спортивно-рекреаційних споруд КНП «Спортивно-оздоровчий комплекс «Олімп» за Програмою розвитку фізичної культури і спорту в Южненській міській територіальній громаді на 2024-2026 роки передбачено цільові бюджетні видатки.

Рекреаційні підприємства Южненської міської територіальної громади як один із секторів економіки, в сучасних умовах ведення господарської

діяльності відчуває наслідки військової агресії проти України, що відображається на обсягу реалізації рекреаційних послуг в аналізованому періоді. В умовах повоєнного відновлення, після закінчення військових дій, керівництву підприємств сфери рекреації та туризму необхідно сформулювати плани та заходи щодо підвищення ефективності рекреаційного менеджменту, якості сервісу, модернізації основних засобів та впровадження нових видів послуг та форм обслуговування, в закладах оздоровчої та спортивної рекреації.

Світовий досвід сучасного розвитку рекреаційної діяльності доводить, що одним із видів рекреаційно – оздоровчих послуг комунального некомерційного підприємства «Спортивно-оздоровчий комплекс «Олімп» щодо подальшого розвитку господарської діяльності може стати кінезотерапія. Вона допомагає споживачам послуг, населенню та звільненим військовим активізувати внутрішні резерви організму для боротьби з хворобою, прискорити реабілітаційний період після травми або операції, попередити та загальмувати симптоми старіння організму.

Рекреаційні заклади налічують близько десятка різновидів кінезіотерапії, які використовують систему рухів для досягнення терапевтичного ефекту. До них відносяться: суглобова або партерна гімнастика, йога, східні єдиноборства, пілатес, каланетика, силове навантаження, фітнес програми оздоровлення та інші [51].

Фахівці комунального КНП «Спортивно-оздоровчий комплекс «Олімп», які можуть розвивати ці послуги, визначають форму, засоби та дозування фізичного навантаження, контролюють виконання вправ, оцінюють їх ефективність.

Заняття можуть проводитись як індивідуально, так і в невеликих групах. Важливим напрямком кінезіотерапії в умовах повоєнної реабілітації населення є комплексна психотерапія для підтримки психологічного благополуччя та емоційного стану [52].

Основні переваги розвитку кінезіотерапії в діяльності КНП «Спортивно-оздоровчий комплекс «Олімп» наведено нами на рис. 3.4.

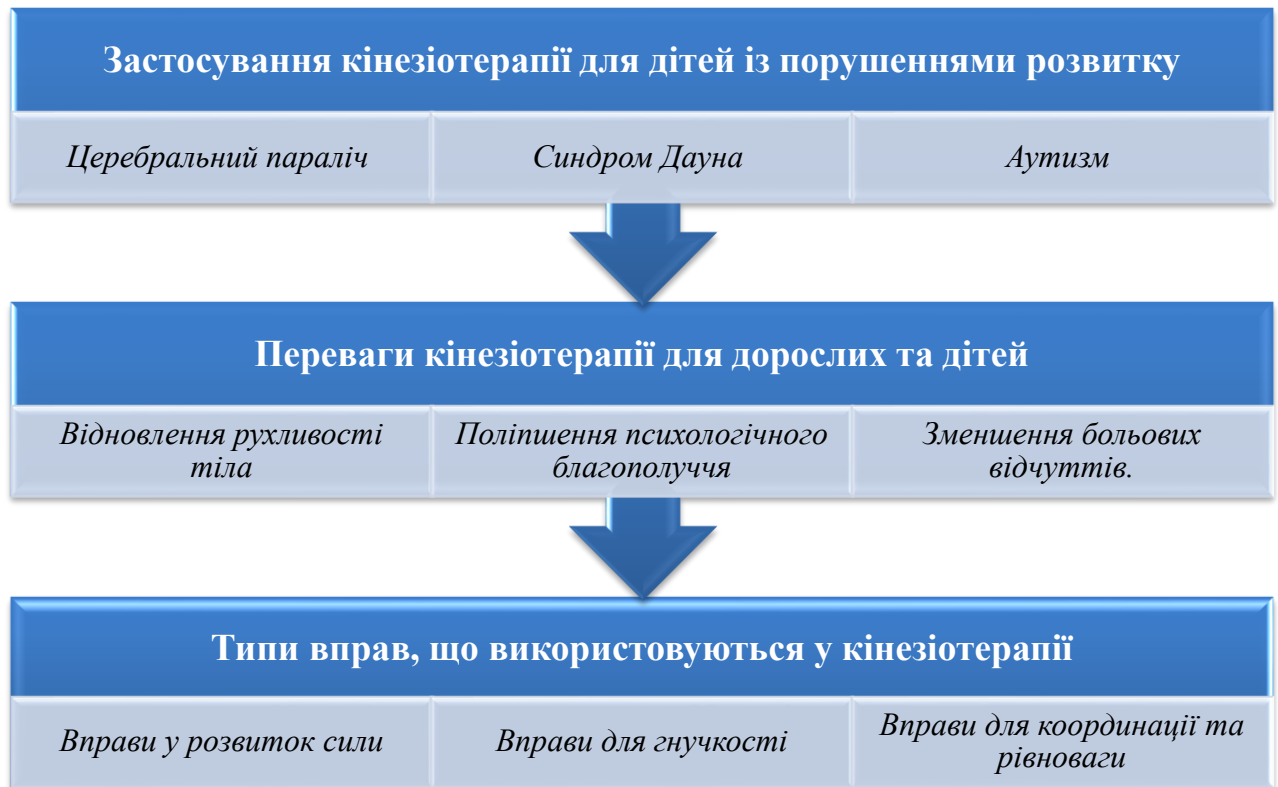

Рис. 3.4. Переваги розвитку кінезіотерапії (оздоровчої рекреації) в діяльності КНП «Спортивно-оздоровчий комплекс «Олімп»

Джерело: розроблено автором за [51;52]

З лютого 2022 року на території «Спортивно-оздоровчого комплексу «Олімп» не працює власне кафе. Рішенням Южненської міської ради Одеського району Одеської області № 1462-VIII від 05.07.2024р. прийнято рішення про тендерні процедури по оренді приміщення кафе.

За умовами оголошеного тендеру, майно може використовуватися лише для розміщення кафе із збереженням профілю діяльності за конкретним цільовим призначенням. (забороняється продаж пива (крім безалкогольного), алкогольних, слабоалкогольних напоїв, вин столових, тютюнових виробів, електронних сигарет, рідин, що використовуються в електронних сигаретах, пристроїв для споживання тютюнових виробів без їх згоряння).

Тому для удосконалення культури обслуговування споживачів послуг, можливості отримання додаткових доходів підприємством, нами

пропонується встановити у холі на першому поверсі будівлі спортивно-оздоровчого комплексу «Олімп» вендинговий автомат. Торгівельні термінали самообслуговування можуть стати універсальним рішенням для керівництва «Спортивно-оздоровчого комплексу «Олімп», що забезпечує зручності для клієнтів підприємства в умовах не працюючого кафе.

З урахуванням тенденцій розвитку ринку сервісних технологій та відбору вендингових автоматів за вартістю та якістю, керівництву комплексу рекомендується придбання торгового автомату Комбісnek Brio3+Minisnakky виробника Bianchi (Італія) [53], технічні характеристики якого наведено у таблиці 3.4.

Запропоноване нами рішення щодо придбання торгового автомату Комбісnek Brio3+Minisnakky, - це можливість надати сервісні послуги міні-кафетерію відвідувачам «Спортивно-оздоровчого комплексу «Олімп» та підвищити доходи власної господарської діяльності. Покращення рівня обслуговування споживачів відповідає принципам клієнтоорієнтованого підходу в рекреаційному менеджменті, сприяє формуванню системи управління якістю на підприємстві.

Таблиця 3.4

Технічні характеристики автомату Комбісnek Brio3+Minisnakky

Показники	Опис
Максимальна робоча температура	45 град.
Платіжна система	через Інтернет, Монетоприймач, Купюроприймач, Картоприймач
Тип живлення	мережа 220 В
Мінімальна робоча температура	- 20 град.
Колір	білий
Тип управління	електронно-механічне
Матеріал корпусу	сталь
Вага, кг	185
Габаритні розміри, мм	184 x 57,9 x 93,5 см

Джерело: складено автором за [53]

Прогнозні розрахунки щодо обґрунтування пропозиції наведено у табл. 3.5. Загальна вартість торгового автомату Комбісnek Brio3+Minisnakky складає 36 000 грн, станом на 01.10.2024 р. (рис. 3.5) [53]. Інвестиційні витрати на інвестиції по даному проєкту складає 36 000 грн. За рахунок впровадження обладнання, нами передбачається збільшення доходу підприємства на 10% від отриманого прибутку в 2023 році - 1 447.10 грн., при ставці дисконту - 12%.

Таблиця 3.5

Прогнозні розрахунки ефективності впровадження торгового автомату
Комбісnek Brio3+Minisnakky

Показники	2025	2026	Проект на 2025 рік
Інвестиційні витрати на придбання Комбісnek Brio3+Minisnakky, грн.	-	-	36 000
Дохід від реалізації послуг, грн.	144710	144710	-
Прогнозована рентабельність продаж послуг, %	-	-	24,8

Джерело: складено автором

Проведемо обґрунтування нашого проєкту, розрахуємо інвестиційний показник - індекс прибутковості. За методикою розробки бізнес – плану, розрахунок даного показника пов’язано з оцінкою ефективності інвестицій, бізнес-планів підприємств, інвестиційних і інноваційних проєктів. Індекс прибутковості (англ. PI, DPI, Present value index, Profitability Index, benefit-cost ratio) - показник ефективності інвестиції, що є відношенням дисконтованих доходів до розміру інвестиційного капіталу.

Рис. 3.5. Торговий автомат Комбіснєк Brio3+Minisnakky

Джерело: наведено автором за [53]

В економічній літературі [54; 55] індекс рентабельності (PI) розглядається як величина, що дорівнює відношенню наведеної вартості очікуваних потоків грошей від реалізації проектної пропозиції до початкової вартості інвестицій та розраховується за формулою:

$$PI = NCF / I, \quad (3.1)$$

Де NCF (net cash flow) — чисті грошові потоки (дисконтовані);

I — інвестиції.

Для прийняття проекту до реалізації, значення індексу рентабельності (PI) визначається:

- > 1 проект слід прийняти;
- < 1 проект слід відкинути;
- = 1 проект не є ні прибутковим, ні збитковим.

Відзначимо, що на відміну від чистого наведеного ефекту, індекс рентабельності є відносним показником. Розмір необхідних інвестицій на величину грошового потоку наведено в табл. 3.6.

Таблиця 3.6

Розмір інвестицій на величину грошового потоку

Інвестиції в проектну пропозицію	Сума, грн.
0-й рік	36000
Дохід від впровадження проекту	
1-й рік	144710
2-й рік	-

Джерело: складено автором

Дисконтовані грошові потоки по роках за ставкою 12% річних, представлено в табл. 3.7 та 3.8.

Таблиця 3.7

Дисконтовані грошові потоки по роках

Період	Чистий потік платежів	Дисконтовані грошові потоки по роках
0		- 36000
1		129205.36
CF		129205.36

Джерело: розраховано автором

Таблиця 3.8

Сума грошових потоків по проекту 2025 року

Сума доходів	Сума витрат	Сума потоків
-	36000	108677,00

Джерело: розраховано автором

Розрахуємо показник Net Present Value (NPV), який відображає чистий дисконтований дохід [41]. Цей показник показує різницю між теперішньою вартістю вихідних грошових потоків (витрати на реалізацію проекту) і вхідних надходжень (віддача від цих витрат) за певний проміжок часу (формула 3.3).

Чиста поточна вартість:

$$NVP = \sum \frac{CF_k}{(1+r)^k} - IC \quad (3.2)$$

$$NVP = 93205,36$$

Індекс рентабельності:

$$PI = \sum \frac{CF_k}{(1+r)^k} / IC \quad (3.3)$$

$$PI = 129205.36 / 36000 = 3.6$$

Розглянемо внутрішню норму прибутку інвестиції (IRR). Під внутрішньою нормою прибутку інвестиції розуміють значення коефіцієнта дисконтування r , при якому показник NPV проекту, дорівнює нулю:

$$\sum \frac{P_k}{(1+r)^k} - IC = 0 \quad (3.4)$$

У нашому розрахунку внутрішня норма прибутковості (IRR) складає – 301,9%. Далі розрахуємо, за який період будуть покриті інвестиційні витрати на придбання торгового автомату Комбіснек Brio3+Minisnakky. Термін окупності - це мінімальний часовий інтервал від початку реалізації інвестиційного проекту, за межами якого інтегральний ефект стає і надалі залишається невід'ємним.

Наведена формула періоду окупності використовується для прогнозування окупності інвестицій та розраховується як відношення загальної кількості початкових інвестицій до чистого надходження грошових коштів (формула 3.6).

$$DPP = \sum_{t=1}^n \frac{CF_t}{(1+r)^t} \geq I_0 \quad (3.6)$$

де,

n – кількість періодів;

CF_t – надходження коштів у період t ;

r – бар'єрна ставка (коефіцієнт дисконтування);

I_0 – розмір вихідних інвестицій у нульовий період.

У проекту капітальні вкладення складають 36000 грн. Далі розрахуємо за який період будуть покриті всі інвестиційні витрати.

$$\text{Наростаючий } DIC_t - PV_0 = 36000 - 0 = 36000$$

$$\text{Інтегральний результат за 1 рік: } PV_1 = 129205.36 \text{ грн. за 365 днів.}$$

$$DPP2 = 36000 / 129205.36 \times 365 = 101,7 \text{ днів.}$$

Отже, термін окупності проекту складе: $DPP = DPP1 + DPP2 = 0 \text{ років} + 101,7 \text{ днів.}$

Таким чином, економічне обґрунтування запропонованого проекту показує, що індекс рентабельності проекту складає – 3,6. Внутрішня норма прибутковості складає – 301,9%. Дисконтований період окупності проекту складає – 101,7 днів. Наведені результати дозволяють зробити загальний висновок про те, що економічна ефективність витрат на придбання обладнання Комбісек Brio3+Minisnakku обґрунтовано, пропозиція може бути впроваджено.

Висновки до 3 розділу. Одним із видів рекреаційно – оздоровчих послуг комунального некомерційного підприємства «Спортивно-оздоровчий комплекс «Олімп» Южненської міської ради щодо подальшого розвитку господарської діяльності може стати кінетотерапія. Вона допомагає споживачам послуг, населенню та звільненим військовим задіяти внутрішні резерви організму для боротьби з хворобою, прискорити реабілітаційний період після травми або операції, попередити та загальмувати симптоми старіння організму. Надано рекомендації щодо впровадження технологічного

обладнання. Застосування торговельного апарату Комбіснєк Brio3+Minisnaku дозволяє підвищити рівень обслуговування споживачів на засадах клієнтоорієнтованого підходу в рекреаційному менеджменті.

ВИСНОВКИ

1. У роботі узагальнено наукові підходи щодо напрямів вдосконалення територіального управління розвитком туристично-рекреаційних послуг місцевих громадах:

- введення відділу туризму та рекреації у виконавчому органі об'єднаної територіальної громади;
- розробка заходів розвитку сфери туризму та рекреації в стратегіях розвитку територіальної громади;
- забезпечення функціонування туристично – інформаційного центру як окремого суб'єкта територіальної громади;
- регулювання туристичного збору для власників територіальних закладів гостинності та домогосподарств, які розміщують туристів.

2. Доведено, що пріоритетність туристичного сектору у соціально-економічному розвитку територіальних громад вимагає розробки, прийняття і реалізації програм розвитку туризму в громаді на засадах програмно-цільового підходу. Основна мета місцевих програм – це створення територіального якісного туристичного продукту та забезпечення сталого розвитку туризму на території громади.

3. Визначено, що Юженська міська територіальна громада має потужний рекреаційний та інфраструктурний потенціал розвитку спортивно-оздоровчої рекреації та спортивного туризму. На території громади функціонують 19 спортивних клубів (ФСК «Хімік», БК «Хімік», ОСК «Портовик», ГК «Портовик», СК «Кемпо», СК «Пілігрим» та інші), спортивний комплекс «Олімп», 4 стадіони, 2 водноспортивні бази, 3 тенісних корти.

4. За результатами дослідження господарської діяльності КНП «Спортивно-оздоровчий комплекс «Олімп» встановлено, що підприємство здійснює статутну діяльність в 2022 - 2023 роках за рахунок коштів місцевого бюджету за цільовою «Програмою розвитку фізичної культури і спорту в Юженській територіальній громаді на 2021-2023 роки», а також власної

діяльності з надання рекреаційних послуг. Встановлено, що КНП «Спортивно-оздоровчий комплекс «Олімп» отримав прибуток у 2023 майже в 2 рази більше у порівнянні з 2022 роком.

5. Стан екологізації господарської діяльності суб'єктів підприємництва Южненської міської територіальної громади потребує інноваційних рішень щодо покращення довкілля. Аналіз показників за викидами забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел забруднення по місту Южне в динаміці за 2017 – 2020 роки показує їх тенденцію до зростання.

6. В роботі доведено, що у заходах Програми розвитку туризму Южненської міської територіальної громади на 2025-2027 роки основний акцент зроблено на маркетингові інструменти просування туристичної території, які забезпечено бюджетним фінансуванням. У той же час, не визначено джерела фінансування розробки та туристичного маркування екскурсійних маршрутів громади згідно державних стандартів України, розвитку рекреаційно – оздоровчих послуг комунального некомерційного підприємства «Спортивно-оздоровчий комплекс «Олімп» Южненської міської ради та його туристичної інфраструктури, стандартизації послуг за державними стандартами в сфері туризму та рекреації України.

7. Для удосконалення організації обслуговування споживачів рекреаційно – оздоровчих послуг комунального некомерційного підприємства «Спортивно-оздоровчий комплекс «Олімп» Южненської міської ради надано рекомендації щодо впровадження технологічного обладнання торговельного апарату Комбіснєк Brio3+Minisnackу, що дозволяє підвищити рівень якості сервісу підприємства. Економічне обґрунтування запропонованого проекту показує, що індекс рентабельності проекту складає – 3,6. Внутрішня норма прибутковості складає – 301,9%. Дисконтований період окупності проекту складає – 101,7 днів. Ефективність витрат на обладнання обґрунтовано.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Філюк С.М. Проблеми використання рекреаційно - туристських ресурсів Івано-Франківської області. Туризм: реалії та перспективи сталого розвитку :[електронне видання] : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 23–24 жовт. 2014 р.) / голова редколегії С.В. Мельниченко. – К. : Київ. нац. торг. - екон. ун-т, 2014. – С.74
2. Кравчук А.О. (2015). Управління розвитком діяльності суб'єктів сільського зеленого туризму. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук. URL: <https://f.eruditor.link/file/1831355/>
3. Про схвалення Стратегії розвитку туризму та курортів на період до 2026 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 16.03.2017 р. N 168-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/168-2017-%D1%80#Text>
4. Задворний С. (2022). Управління розвитком туризму в локальних спільнотах (досвід територіальних громад Хмельницької області). Економіка та суспільство. (46). URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-46-7>
5. Колєда Г. І. (2021). Реформування публічного управління сферою туризму на регіональному рівні в умовах децентралізації в Україні. URL: https://tourlib.net/aref_tourism/kolieda.pdf
6. Герасименко В.Г., Галасюк С.С. Управління національним туризмом в контексті міжнародного досвіду. Вісник ДІТБ. 2008. Вип.12.С.160-167.
7. Байда Б.Ф. Системний підхід до розвитку менеджменту туризму. Вчені записки ТНУ імені В.І.Вернадського. Серія: Економіка і управління. 2019. 30 (69). 2. С. 22-25.
8. Байда Б. (2019). Елементи системи управління та моделі державного регулювання у сфері туризму. Сталий розвиток економіки, (2 (43), 19-25. URL: <https://economdevelopment.in.ua/index.php/journal/article/view/26>
9. Гончарук Н., Колєда Г. Система управління сферою туризму в умовах децентралізації влади в Україні. Державне управління та місцеве самоврядування. 2018. Вип. 4(39). С. 95-103.

10. Зінченко В. А., Рашковська І. В. (2024). Місцеві громади і туризм в період відновлення після пандемії COVID-19. Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія Історія, економіка, філософія, (29), 34-49.

11. Державне регулювання сфери туризму України в контексті процесів євроінтеграції: монографія / ред. В. Г. Герасименко, О. Л. Михайлюк. – Київ: ФОП Гуляєва В.М., 2019. – 332 с.

12. Концептуальні підходи до організації та діяльності туристичних кластерів : монографія / за заг. ред. І. В. Давиденко, О. Л. Михайлюк. – Київ: ФОП Гуляєва В.М., 2020. – 497 с.

13. Нездоймінов С.Г., Бедрадіна Г.К. Перспективи розвитку кластерного партнерства туристичних підприємств та територіальних громад у сфері сільського зеленого туризму регіону. Регіональні напрями стратегії кластерного розвитку сфери туризму та гостинності: монографія/ За заг. Ред. І. В.Давиденко і О.Л. Михайлюк.: ФОП Гуляєва В.М., 2024. С.205-233

14. Нездоймінов С. Г. Проблеми екологізації та напрями розвитку немасових видів туризму на сільських територіях України / С. Г. Нездоймінов, М. П. Гуцуляк // Становлення механізму публічного управління розвитком територій як пріоритет державної політики децентралізації: зб. наукових праць. – Житомир: ЖНАЕУ, 2019. – С. 215-218.

15. Нездоймінов С. Г. Передумови розвитку кластерного партнерства у сфері сільського зеленого туризму територіальної громади / С. Г. Нездоймінов // Науковий вісник Одеського національного економічного університету: збірник наукових праць. 2023. № 10 (311). С. 121-130.

16. У 2023 році до державного бюджету від туристичної галузі надійшло 383 млн грн. URL: <https://www.tourism.gov.ua/blog/u-2023-roci-do-derzhavnogo-byudzhetu-vid-turistichnoyi-galuzi-nadiyshlo-383-mln-grn>

17. Колективні засоби розміщування в Україні (2011-2020). URL: https://ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/tur_.htm

18. Колективні засоби розміщування Одеського регіону. URL: <https://www.od.ukrstat.gov.ua/>
19. Грабар Н. С., Леоненко Н. А. (2021). Теоретико - прикладні аспекти державного управління у сфері туризму в умовах адаптації до стандартів ЄС. Університетські наукові записки, 3(81), 113-119.
20. Язіна В. А. Державне регулювання галузі туризму: сутність і шляхи вдосконалення. Глобальні та національні проблеми економіки. 2016. Вип. 9. С. 526–529.
21. Турло Н., Мархонос С. (2023). Оцінка стану та розвитку колективних засобів розміщення у Чеській Республіці (ЧР). Економіка та суспільство, (52).
22. Фінансова політика місцевого розвитку: монографія /Ю. М. Петрушенко, В. Т. Венцель, А. В. Височина. – Суми : Сумський державний університет, 2020. – 380 с.
23. Іванов А. (2021). Особливості управління сферою туризму в Україні в умовах адміністративно-територіальної реформи. Розвиток методів управління та господарювання на транспорті, 4 (77), 141–157.
24. Кудла Н. Є. (2016). Активність органів місцевого самоврядування у розвитку туристичних послуг сільської місцевості Карпатського регіону. Перспективи розвитку сільського та екологічного туризму в Україні монографія. Рівне : Видавець Олег Зень. С. 152–164.
25. Шевцов Я. А. (2019). Процес децентралізації в Україні: важливість та наслідки. Реформування правової системи в контексті євроінтеграційних процесів: матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції, 52–55.
26. Нєчева Н.В., Давиденко І. В. (2022). Тенденції сервісного управління підприємств санаторно-курортного комплексу. Економіка та суспільство. (40 / 22). DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-40-19>
27. Gerasimenko V.G., Pavlotskiy V.Y. Methods of evaluating the competitiveness of the Ukraine's tourist destinations. Informācijas Sistēmu Menedžmenta. Riga: ISMA University, 2018. P. 117-130.

28. Галасюк С.С. (2023). Концептуальні підходи до визначення терміну «лікувально-оздоровчий туризм». Економіка та суспільство. (47). URL: <https://cutt.ly/P8zXdNW>
29. Карпов В. А., Сментина Н. В. (2022). Особливості актуалізації стратегії розвитку Лиманської територіальної громади з огляду на виклики воєнного часу. Науковий вісник ОНЕУ. 8 (297). 71 - 82.
30. Карпов В. (2019). Початкові умови створення та стратегічні напрями розвитку Роздільнянської об'єднаної територіальної громади. Науковий вісник ОНЕУ. 6(289). 53 - 67.
31. Внукова Г. (2020). Зонування території (зонінг) URL: <http://surl.li/gewgd>
32. Слюсарчук О. П. (2014). Функціональне зонування рекреаційних територій: управлінський аспект (на прикладі Закарпатської області). Ефективність державного управління. 38. 455-461.
33. Балджи М.Д., Нездоймінов С.Г., Корольова Т.С., Котова І.М., Павлова Т.В. Теоретико-методологічні аспекти розвитку туристичної галузі / Інклюзивна економіка: теорія і практика: монографія. За заг. ред. М. Д. Балджи. К.: ФОП Гуляєва В.М. 2021. 367 с.
34. Біль М. М. Механізм державного управління туристичною галуззю на регіональному рівні: теоретико - прикладний аспект [Текст] / М. М. Біль ; за наук. ред. д. е. н. О. П. Крайник. Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2011. 228 с.
35. Третяк Ю. Державна регіональна політика в Україні (2024). URL: <https://decentralization.ua/news/18126>
36. Моніторинговий звіт щодо стану розроблення та затвердження стратегічних документів у територіальних громадах (2024). URL: <http://surl.li/ublftfw>
37. Регіональні напрями стратегії кластерного розвитку сфери туризму та гостинності : монографія / заг. ред.: І.В. Давиденко, О.Л. Михайлюк. – К.: ФОП Гуляєва В.М., 2024. – 270 с.

38. Офіційний сайт. Южненська міська територіальна громада Одеська область, Одеський район. URL: <https://ymtg.gov.ua/>
39. Спорт 2.0 в Южному або як відновив свою роботу спорткомплекс Олімп під час війни (2024). URL: <https://yuzhne.city/articles/350721/sport-2-0-v-yuzhnomu-abo-yak-vidnoviv-svoyu-robotu-sportkompleks-olimp-pid-chas-vijni>
40. Южненській «Олімп» відзначає ювілей: 20 років з дня відкриття. URL: <https://yuzhne.city/articles/379003/yuzhnenskiy-olimp-vidznachaye-yuvilej-20-rokiv-z-dnya-vidkrittya-foto>
41. Державні закупівлі замовника Комунальне некомерційне підприємство "Спортивно-оздоровчий комплекс "Олімп" Южненської міської ради (2024). URL: <https://zakupivli.pro/gov/company/44805065>
42. Офіційний сайт готелю Елада. URL: <https://elladahotel.com/>
43. Звіт директора Комунальне некомерційне підприємство "Спортивно-оздоровчий комплекс "Олімп" Южненської міської ради за 2023 рік. URL: <https://ymtg.gov.ua/>
44. Фінансова звітність за 2022 рік комунального некомерційного підприємства "Спортивно-оздоровчий комплекс "Олімп" Южненської міської ради. URL: <https://clarity-project.info/edr/44805065/finances>
45. Фінансова звітність за 2023 рік комунального некомерційного підприємства "Спортивно-оздоровчий комплекс "Олімп" Южненської міської ради. URL: https://clarity-project.info/edr/44805065/finances?current_year=2023
46. Чугай А. В. (2020). Оцінка техногенного навантаження на складові довкілля Одеської області. Науково-практичний журнал. Екологічні науки, 1(28), 102-110.
47. Стратегія сталого розвитку Южненської міської територіальної громади на період до 2030 року. URL: <https://ymtg.gov.ua/>
48. Щорічна доповідь про стан навколишнього природного середовища Одеської області у 2023 році. URL: <http://surl.li/iblwsr>
50. Програми розвитку туризму Южненської міської територіальної громади на 2025-2027. URL: <https://ymtg.gov.ua/>

51. Що таке кінезотерапія. URL: <https://www.kaniv.net/news.php?p=99799>

52. Кінезотерапія. URL: <https://harmony-health.com.ua/>

53. Торговий автомат Комбіснєк Brio3+Minisnakky Б.В. URL: <http://surl.li/mxuzlg>

54. Пилип'як О. В., Бакай В. Й. (2018). Особливості та проблеми оцінки ефективності інвестиційних проєктів за критеріями DPP та NPV. URL: <http://elar.khmnu.edu.ua/bitstream/123456789/8032/1/78-89.pdf>

55. Павлова О., Павлов К., Бортнік А., Волошин А., Мельник О. (2024). Методичні підходи до оцінки проєктів у підприємництві, логістиці та торгівлі. Успіхи і досягнення у науці, (4 (4)).

56. Герштман Т. Напрями збереження та охорони культурної спадщини України в умовах повоєнного відновлення сфери туризму. Туристичний та готельно-ресторанний бізнес: світовий досвід та перспективи розвитку для України: матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції здобувачів вищої освіти (м. Одеса, 10 квітня 2024 р.) / Одеський національний економічний університет. Одеса: ОНЕУ, 2024. 309 с. С. 59 – 63.

57. Герштман Т. Позиціонування туристичних дестинацій. Туристичний та готельно-ресторанний бізнес: світовий досвід та перспективи розвитку для України: матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції здобувачів вищої освіти (м. Одеса, 10 квітня 2024 р.) / Одеський національний економічний університет. Одеса: ОНЕУ, 2024. 309 с. С. 64 – 67.